

LETNIK I.

APRIL 1929.

ŠTEVILKA 1.

Dr. Joža Lovrenčič:

KRIŠČEV TRNEK.

Velikonočna zgodba iz Trente.

TRETJI in zadnji trentarski beneficijar, gospod Franc Vaclav Lucenperger je v triinosemdesetem letu svojega življenja in v sedeminpetdesetem, kar je v Trenti duše pasel, dočakal veliko bridkost in doživel še večje veselje, ki je dano samo izvoljenim...

Bilo je leta 1778., ko se je vrnila pomlad in je južni veter zavel ob Soči tudi v Trento in je vrbje ob vodi pognalo mačice in mirovita lepe pogačice otrokom v veselje za oljčno nedeljo, ker kaj bi bila oljkova butara, ovita z zelenim popanom, če ne bi rumenela iz nje lepa mirovita z lepo pogačico na vrhu?

Otroci so nabirali popan in iskali po grmovju mirovit, glasno vzklikajoč, ko so njihove srečne oči odkrile kje posebno leporaslo, gospod Franc pa je obstal ob odprtem oknu svoje hiše, ki jo je pred sto in več leti volila duhovnu v Trenti gospa Brankovica, in gledal v gmajno, zaprši knjigo, iz katere je bral in premišljal Gospodovo trpljenje.

»Tiha, kot je bila tiha nedelja, bo letos tudi oljčna in sama velika noč bo tiha, zakaj, glej, sekire ne pojo več v gozdih, ogelnice se ne kadijo, kladiva ne mlatijo več in cajnarice ne cvilijo, plavži ne bruhajo in vozovi ne škripajo več po cesti, kot so škripali sto let, težko naloženi z našimi železnimi palicami. Vse je utihnilo in Trenta se je izpraznila. Pet, šest družin je ostalo in jaz z njimi — reven pastir z revnimi ovčicami.

Križev mojih let je dosti in so težki in prav bi napravil, Gospod, če bi me poklical k Sebi za bratom k Tebi, ki je v meniški halji prvi tu oznanjal Tvojo besedo, in za prednikom mojim Peršo, ki si mu tudi že odprl vrata v večna bivališča, in še za pobožnim služabnikom Tvojim gospodom grofom Hermanom, po katerem si Trento oživil in je za blagor duš svojih ljudi in v Tvojo čast Materi Tvoji tu cerkev sezidal. Prav bi bilo, Gospod, če bi me poklical, ker sam ne morem iti, ne morem iz Trente. Obljubil sem in sedem in petdeset let držim obljubo in jo bom držal do konca. Zgodi se Tvoja volja.«

Gospod Franc se je odmaknil od okna in pokleknil na klečavnik, nad katerim je na steni visel Križani; pogledal je Vanj z vdano-prosečim pogledom, potem pa naslonil glavo na sklenjeni roki in iz misli je prešel v besedo:

»Glej, križani Krišč, vem, za mojo prvo nepokornost, za moje mladosti greh me poskoriš. O le kako sem bil takrat posveten, kako malo sem predomislil Tvojo besedo: »Kir hoče iti za menoj, ta naj zadene svoj križ in zataji samega sebe.« Prišel sem od Gorice in ko sem se odpravil iz Bovca in šel skozi Kal in Koritnico in Sočo in prišel pod Berebico, se mi je zgrozilo pred puščo in samijo teh gora in vrnil sem se sredi pota. Gospod, Ti sam veš, kako je bilo in kaj je bilo, ko sem napravil trideset spešnih korakov. Ali si bil Ti, da me opomniš kakor Petra pred Rimom, ali je bil angel, ki si ga poslal, zasvetilo se je in mi vzelo vid in slišal sem: »Vrni se pri priči, ker sicer ne čakaj dobrega!« In sem se pri priči obrnil in sem

šel in šel in prišel in vstopil v hram Tvoje Matere in sem pokleknil in klečal pred Njo, kakor klečim zdaj pred Tabo, in nasmehnila se je meni nevredniku in mi obljubila zdravje in dolgo življenje. Gospod, vsak dan se ji zahvaljujem iz vsega svojega srca, a Tebe danes prosim: Glej, truden sem, ker prišlo je nadme kot berem v pismu pri psalmistu: »... in kar je več, je nadloga in trpljenje,« iz globočin vpijem zato k Tebi, Gospod, pozkliči me!...«

Ko je gospod Franc dvignil glavo in zaprosil križanega Krišča, da bi mu spregledal nadaljnje življenje in ga poklical k Sebi, je tam doli s poti prišel svež glas skozi odprto okno:

»He, otroci, ali so gospod Franc doma, ali že pasejo kje v gmajni?«

»Hvaljen Jezus Kristus!« je kakih desetkrat zapored sledilo na vprašanje in potem veselo odgovarjanje:

»So doma, so, prej so bili na oknu!«

Gospod Franc je spet stopil k oknu in je videl, da se bliža bovški podružnik. Kar z okna ga je pozdravil in mu šel naproti pred hišo.

»Bog vas sprimi, gospod podružnik! Če ste prišli, da bi pomagali spovedovati, ne bo nič. Letos sem že vse opravil — malo ovčic je ostalo, malo!«

»Nič takega, nič takega, gospod Franc!« je veselo odvrnil podružnik, ki ga je držal še vedno gospod Franc za roko.

»Pa ne, da bi me veliki teden hotel Rattich v Bovec? Seve, mlad tehant je še, pa bi rad videl, da bi se vsi zbrali pri materi fari, ne? Težko bo, težko,« je nadaljeval gospod Franc, ne da bi čakal odgovora, »saj veste, starost, starost in pa cerkve tudi ne morem kar tako pustiti, ko pridejo veliki teden Kranjci in Ziljani in Rožani na božjo pot, da počaste bridko martro ob Križčevem trnu...«

S temi besedami je pripeljal gospod Franc podružnika v izbo in položil predenj hleb kruha in na lesenem pladnju skute, ter še nadaljeval:

»Ne rečem, da jih pride dosti ta čas, a pridejo le, včasih več, včasih manj, kakor je leto. Ziljani pa nikdar ne odmanjkajo... Le urežite, gospod podružnik, kar imam, to dam! V Bovec vas seve bolj glešajo.«

Gospod podružnik je segel v malho in privlekel iz nje pisanje in ga dal gospodu Francu in je rekel:

»To je dal tehant, ker se je bal, da bi samo govornjena beseda mogoče ne zadoščala. Relikviar bi radi imeli veliki teden v Bovec, ker se zbere toliko vernikov in bi Kristu-

sovo trpljenje tako bolj predomišljevali in k srcu vzeli, če bi bil sveti trn v farni cerkvi.«

Gospod Franc je prelomil pečat in bral ob podružnikovem govorjenju dekanovo latinsko pismo. Roke so se mu tresle, oči so se mu orosile in ko so mu dve tri solze zdrsnile preko zgubanih lic na pisanje, je šel z levo roko čez oči in vzdihnil:

»Pod pokorščino mi nalaga! Križani Krišč, če je v Tvojo čast in je Tvoja volja in hočeš, da še to pretrpim, bom trpel. Zgodi se Tvoja volja!«

Gospod podružnik je skušal gospoda Franca potolažiti in mu zagotavljal, da bo po tehantovi besedi relikvijo še pred belo nedeljo prinesel nazaj, a gospod Franc je bil potr in žalosten in ko je gospod podružnik vstal, je vzel tih in nem s stene velik cerkveni ključ in stopila sta proti cerkvi in vstopila.

»V tabernaklju hranim sveto relikvijo,« je gospod Franc dahnil v žagradu in ko sta pomolila pred oltarjem, je stopil pred tabernakelj, pokleknil in s tresočo roko odprl vratca k Najsvetejšemu, vzel relikviar, zaprl in vnovič pokleknil in obklečal, držeč relikvijo k ustam in ihtel:

»Gospod Jezus, križani moj Krišč, s čim sem Te razžalil in užalostil, da nisem vreden spomina Tvoje martre častiti letos to leto na sam veliki teden? Prosil sem Te in sedaj Te še bolj prosim, pokliči me, vidiš, nič več ne vem, kaj je prav in kaj ni. Branil bi Tvoj spomin, kakor mi hoče srce, a bojim se, da bi potem poslali še hujše pisanje in bi rekli, da sem mator in ne smem več k Tvojemu oltarju. Odpusti mi, če je moja ljubezen pre-majhna, pokliči me k Sebi, da me užgēs s pravim ognjem in da Ti bom na veke zvest v službi!...«

Gospod Franc je obmolknil in klečal in gledal sveti trn in ga poljubljal in rosil s solzami in je v svoji žalosti na gospoda podružnika pozabil.

Gospod podružnik je čakal in čakal in bil ginjen, kot še ne v svoji mladosti in bi najrajši gospodu Francu pustil sveto relikvijo, ker je bil prepričan, da se ji s tako ljubeznijo ne bo bližal v Bovec nihče, a tehant Rattich ni videl gospoda Franca in če bi prišel brez relikvije in bi se mu opravičeval s sočutjem in vsem, kar je videl na lastne oči in slišal na lastna ušesa, bi ga nagnal vnovič na dolgo pot: »Pojdi in izvrši, kar sem ti naročil in ne glej na starca!« Zato je gospod podružnik le vstal in stopil h gospodu Francu, ga z levo roko potrapljal, z desno pa segel po relikviariju in mu ga vzel iz roke. Čutil je, kako ga je gospod Franc za trenutek kr-

čevito zadržal, nato pa prežalostno pogledal, izpustil svetinjo in omahnil in se zgrudil z glavo prav do tal.

»Zbogom, gospod Franc!« je tiho spregovoril podružnik.

Gospod Franc se ni ganil.

»Zbogom, gospod!« je ponovil glasneje in čakal, da gospod Franc vstane.

»Zbogom!« je še v tretje zaklical, a gospod Franc ga ni slišal, kajti v svoji bridkosti je govoril samo s svojim križanim Kriščem in čakal, da ga pokliče...

Gospod podružnik je pripognil koleno in s težkim srcem odšel...

*

Gospod Franc je blagoslovil oljke in ko se je vrnil z malo procesijo v cerkev, je pristopil in bral mašo z oljkovo mladiko v roki.

Po evangeliju se je obrnil pred oltarjem in bral pasijon po Mateju. Kakor je bila cerkev majhna in dasi so prišli vsi Trentarji od najstarejšega do otroka, ki je komaj shodil, je bila le prazna in gospodov glas je čudno žalostno odmeval od sten in oboka. Ljudje so poslušali bridko besedo o trpljenju in obenem menili, da je v gospodovem glasu le še žalost, ki tako nenavadno zveni kot ni sicer nikdar, četudi je bila cerkev še bolj prazna. Od stavka do stavka, od besede do besede so bili bolj prepričani o tem in gospodova žalost je še nje tako prevzela, da so se jim kot njemu rosile oči.

Ko je gospod končal s pasijonom, se je kakor v zadregi odkašljal in še poravnal rokave pri albi, da bi tačas našel primerno besedo za ono, kar mu je težilo srce in ga žalostilo. In ko je spregovoril, je ogovoril svoje Trentarje tako milo, da so se zavzeli in čakali, kaj jim gospod pove, kajti po ogovoru mu je zastala beseda.

»— Sedeminpetdeseto leto sem med vami, dragi moji« — je pretrgal gospod sveti molk in beseda, ki je trepetala, je pričala, kako se premaguje, da ne bi zajokal — »in nikdar nisem bil tako žalosten ko danes ta božji dan. Tudi vi, vem, ker vas poznam ko lastno dlan, boste žalostni in še hudi name, pa ne bom vam zameril. Iz roda v rod gre in veste, kako so bili vaši predniki veseli, ko je čudežno našel moj davni prednik sveti trn iz krone Kriščeve, ki ga je grof Herman od samega svetega očeta v Rimu dobil in dal potem vdelati v stopnišče, da bi bil blagoslov nad njegovim domom v Trenti. Grof je bil umrl in nihče ni vedel, kje je sveti trn. In so ga le našli in odsihdob je bil v naši cerkvi vse do včeraj. Včeraj sem ga moral na besedo in pismo oddati v Bovec v farno cerkev. Sedem in petdeset let smo zlasti sveti veliki

teden častili ta sveti spomin Kriščeve bridke martre, letos, letos ga ne bomo mogli. Oh to vas prosim in rotim iz vsega svojega žalostnega srca, da te svete dneve bolj kakor kdajkoli obiskujete cerkev in z največjo pobožnostjo preiščujete prebridko martro našega gospoda Ješča Krišča in ga še prosite. Naj se usmili mene, vašega pastirja, in me pokliče k Sebi, kjer bom molil za vas in vaše otroke na vse veke — amen!«

Ljudje po cerkvi so zajokali, gospod se je obrnil in nadaljeval sveto daritev —

*

Kranjcev in Rožanov ni bilo v Trento, ker so se pod južnim vremenom udirali plazovi in najpogumnejši romarji si niso upali na pot, Ziljane pa so v Koritnici zaustavili in jih obrnili v Bovec. Gospod Franc je bil od zornega jutra do poznega večera sleherni dan v cerkvi in kadar ni bilo njegovih ovčic, da bi ž njimi molil, je sam klečal ob križanem Krišču, ki je bil položen pred obhajilno mizo na tla, da so mogli poljubovati njegove bridke rane.

Bilo je na veliki petek po pridigi. Gospod Franc je s svojo besedo o martri Kriščevi presunil srca svojih Trentarjev in klečal pred oltarjem in molil in z njim njegova mala srenja.

Sredi verne, goreče molitve se je nena doma nedolžno zasmejal med verniki otrok, dvignil ročico, kazal z njo in klical:

»Angelčki, angelčki!«

Mati je prijela otroka za roko in ga mirila, a otrok se ji je izvil in kazal in klical spet in spet:

»Angelčki, angelčki!«

Ljudje so se ozrli, čigav otrok se je spozabil, in ko je le ponavljal, so dvignili pogled za njegovo ročico, da bi videli, kaj kaže, a so videli le solnčni pramen, ki je šinil do oltarja.

»Ni jih več, ni jih več!« je deček žalostno povedal.

Gospodu Francu je isti trenutek zastala beseda, zakaj njegove oči so ugledale na oltarju pred tabernakljem relikviarij s svetim Kriščevim trnom. Pomel si je oči, da bi se prepričal, če vidi prav, in ko je relikviarij le stal na oltarju, je sklonil glavo in molil sam zase zahvalno molitev:

»Zahvaljen bodi, o križani Krišč, ki si bridkost svojega nevrednega hlapca čudežno poplačal in mu razodel svojo milost, da je dočakal na dan Tvoje rešnje smrti znamenje Tvoje velike ljubezni sredi Tvojih preprostiv ovčic, ki si jim dal doživeti čudež kakor svojim izvoljenim!«

Gorica s Sv. gore.

In potem je dvignil glavo in v blaženi sreči mu je drhtel glas, ko je z molitvijo opozoril ljudstvo na čudo, ki ga je bilo že samo opazilo in je v svetem strahu ihtelo in molilo.

In so molili in molili in je gospod Franc vstal in je stopil pred tabernakelj in pokleknil in se dvignil in vzel relikviarij v roko in poljubil Kriščev trn in potem se je obrnil proti ljudstvu in je rekel:

»Otroci moji! Križani Krišč je našo žalost spremenil v veselje. Pridite in zahvalite se mu in poljubite spomin njegove bridke martre!«

Ljudstvo je vstalo in se s sklenjenimi rokami vrstilo okoli oltarja in poljubljalo Kriščev trnek in pozabilo je na dom in ostalo v cerkvi, da se svojemu Gospodu in Odrašeniku dostojno zahvali...

Preden je legel večer na zemljo, so prišli iz Bovca trije, štirje Trentarji, ki so bili šli k božjemu grobu in vsi prestrašeni so povedali, da je sveti Kriščev trnek iz farne cerkve izginil in da so Bovčani vsi iz sebe.

Drugi dan je šla beseda o čudežnem dogodku iz vasi v vas in iz Bovca, Kala, Koritnice, Soče, Logov in Strmca, iz Čezsoče in Žage in Srpenice in še dolinci od Kobarida so trumoma romali v Trento in gospod Franc je doživel ob množici vernega ljudstva veselje, kot ga ni svoj živ dan. Njegova proповed na sveto veliko noč, ko je bila cerkvena svete Marije Lavretanske pretesna, je bila slavospev božji ljubezni in vsemogočnosti in je izzvenela v prisrčno radost besede:

Aleluja, aleluja!

Juliusz Kaden — Bandrowski:

KASTALSKI.

TO se je zgodilo kmalu po prihodu z letovišča.

»Od jutri nadalje morate vstajati vedno ob isti zgodnji uri. Ja pridete do osme v šolo«, nam je dejal oče med tem, ko nam je voščil lahko noč. »Treba je skrbeti za vašo izobrazbo, kaj pa drugega?«

Vstali smo ob sedmih zjutraj. Ni bilo mogoče drugače.

Zajtrkovali smo toplo mleko s svežim kruhom, nato smo se podali v šolo »s celo družino«.

»Treba je iti. Tu ni ugovora!« je dejal oče materi, ki nam je vsakemu posebej ogrnila plašček in ga zapela pod vratom, slednjič je še enkrat prismolila vsakemu po en krepak, uraden poljub na čelo.

Ko smo stopili skozi vrata nam je oče pokazal s palico na veliko, črno štirikotno ploščo ure na stolpu mestne hiše. Konica debelega, pozlačenega kazalca je bila blizu osmice, mali kazalec je kazal približno isto uro.

»Vsak dan morate oditi ob tej uri od doma. Ne smete zamujati.«

To je dejal, nato smo odkorakali proti Brakovi ulici.

Šli smo cela družina kot eden, zakaj moral sem napraviti sprejemni izpit za prvi razred.

Bal sem se le pisanja črke f, zakaj nikoli nisem vedel, na katero mesto naj pritrdim repič sredi črke. V ostalem je bilo vse v redu. Z nove šolske table je visela na vrstico obešena nova, neomadeževana goba; kreda se je deviško bela lesketala v svoji škatli...

Bil sem majhen, a Kastalski je bil pravi velikan v primeri z menoj. Stala sva vstric pri tabli. Moji starši so sedeli v prvi klopi. Očetu so zveneli ključi v žepu, materi je šumela svilena obleka.

Mnogo bolj zadaj, skoraj v zadnji klopi, sta sedela neki vratar in vratarica. Pozneje smo spoznali, da so to starši Kastalskega. Do tedaj si nisem mislil, da morejo biti starši »na splošno« tako ubogi.

Polagal sem izpit skupno z velikanom Kastalskim; ali bolje: Kastalski je delal izpit, jaz sem bil poleg za pomoč. Začelo se je s stopnicami.

Gospod učitelj je dejal Kastalskemu, naj nariše stopnice na veliko šolsko tablo. Ne vem, če se je Kastalski bal ali ne.

Prav v kotu table je naškrbljal s kredo nekaj, ne vem kaj a brez pomena.

»Dobro, a ti?« se je obrnil gospod učitelj name.

Z naglo kretnjo sem narisal dve vsporedni črti, nato sem začel risati stopnice od spodaj navzgor. Eno, dve, tri: ni se bilo mogoče zmotiti. Nehote sem gledal v Kastalskega. Ta je nosil prevelike čevlje, zakrpan jopič, stal je z odprtimi usti, roko je iztezal po kredi.

Niti ene minute nisem hotel izgubiti, nisem mu dal krede. Risal sem stopnice čimdalje više. Kastalskemu bi bilo treba le iti po njih.

Dejali so nama, naj štejeva do dvajset. Kastalski je znal šteti samo do štirinajst. Po številki štirinajst se mu je zataknilo, zmešal je vse. Njegova mati je spustila ruto z ramen, se dvignila s klopi in pošepnila:

»Petnajst!«

Gospod učitelj je omenil, da prišepetavanje ni dovoljeno. Ne vem, morda se motim, a zdi se mi, da se je celo moj oče ozrl po ženi v ruti in jo premeril z nevoljnim pogledom.

Gospod učitelj se je okrenil do mene in rekel:

»In ti?«

Začel sem šteti, kot da bi plezal nekam navzgor, kakor da se je po tistih številkah dvigalo moje srce. Štel sem do dvajset, do trideset, do štirideset. Ne vem, zakaj, ali od trideset dalje nisem štel obrnjen proti gospodu učitelju, ampak proti Kastalskemu, ki je postal rdeč rdeč in se je zdel kot okamenel, ko je poslušal moje brbljanje neskončnega štetja.

Ko sem doštel do »eden in osemdeset«, se je glava Kastalskega povisela na prsi.

Sledilo je prištevanje in odštevanje do dvajset.

Prvi je odgovarjal Kastalski. Videti je bilo, kakor da je slednje vprašanje najprvo požrl. Pogoltnjeno vprašanje pa ga je tako prevzelo, da ni vedel več kaj odgovoriti.

Spočetka sem čakal mirno. Toda komaj me je gospod učitelj, ki je bil obrnjen h Kastalskemu, le pogledal, nisem čakal niti minute. Gledaje v suhi vrat Kastalskega, ki je bil pravkar požrl vprašanje, sem odgovoril.

Moji starši in učitelj so poslušali z razumevanjem in zadovoljstvom, a jaz sem meril z uživajočim pogledom obraz Kastalskega v zavesti, da on ne zna odgovoriti.

In jaz sem povedal vse, kar sem znal.

Smejal sem se, preden je Kastalski dvignil svoj potrti obraz.

Nisem mu pustil niti ust odpreti, zakaj vse sem znal. Znal sem vse zase in zanj, nevednega kot je bil. Znal sem tako naglo, s tako visokim glasom, da gospod učitelj ni gledal več nikogar drugega razen mene. Znal sem tako dobro, da sem Kastalskemu celo tedaj, ko je začel odgovarjati, iztrgal besede iz ust.

Znal sem vse tako naglo, tako glasno, tako sijajno, tako izvrstno, da si je Kastalski pokrtil oči z rokavom jopiča. Njegov oče je prekladal čepico iz ene roke v drugo.

Gospod učitelj me je pobožal rahlo po obrazu in dejal očetu:

»No, naravno!«

Kastalski je glasno zaplakal.

Kaj takega se pač ne sme dopustiti v šoli.

* * *

Danes te iščem, dragi Kastalski; povedal bi ti rad, da se ti je bila zgodila velika krivica. Nihče bi ne bil smel odpreti ust pred tisto tablo, na katero sem bil narisal stopnice. nihče, razen tvoje matere, ti je s solzo v očeh prišepetala:

»Petnajst!«

Povedal bi ti rad, da smo ti vsi, ki smo bili navzočni, škodovali; pomagati bi ti bili morali, a ne uživati tvojo potrnost.

Ne vem, če še živiš; ne vem, če se še spominjaš rdečeličnega dečka v mornarskem jopiču, ki ti je trgal besede iz ust, gledajoč v učitelja, da bi te potlačil. Ta deček, Kastalski, sem bil jaz. Če se nahajaš v kakem kraju na zemlji, bogat in mogočen, vedi, da mi tvoja uničenost, ki sem ti jo pripravil, nikoli ni prinesla dobrega na svetu, zakaj ničesar velikega nisem doslej storil.

Če nisi mogočen niti slaven, če si navaden smrtnik, vedi, da sem jaz še manj kot ti, ki sem tvoj večni dolžnik. Odkoderkoli, kadar koli, pridi; če te ne bom spoznal, reci:

»Tisti Kastalski sem, ki mu takrat v šoli nisi pustil misliti ne govoriti. Tisti Kastalski sem, ki mu je mama prišepnila: »petnajst«.

Tebi, Kastalski, gre polovica mojega dela. Mislim, da še več: polovica mojega srca.

Stanko:

DVOGOVOR.

*Kot srebrno bodalo
z jeklom ognjenim
reže mlada ljubezen.*

*O povej mi,
kaj je zaplalo
med menoj in teboj?*

*Novo vino je zavrelo,
presladko in preveč ga je bilo
samo za mè.*

*In da se po tleh ni razlilo
sem k tvoji duši prinesla posodo
da bova zajemala moči iz nje.*

Fr. Jaklič:

KOVAČ ROŠEL.

TISTE sobote, pred semnjem na Zdenski Rebri, je kovač Rošel na Bakrcu na vso moč hitel, da bi pripravil več blaga za prodaj. Na spomladanskih semnjih se najlaže razpečava kmetsko orodje, kakor so motike in vile, rovnice in kopače. Vasovavcev je imel dovolj, ki so gonili meh, da ni prenehala ješa. Rošel je pa pripravljeno železo obdeloval na nakovalu, da so iskre letele na vse strani in se je sopara vzdigovala iz korita, kamor je metal železo, da se je kalilo.

Rošel pa ni bil samo kovač, ki mu ga ni bilo enakega v vsej Suhi Krajini¹ in njeni soseščini, temveč je bil tudi možak, ki je znal zastaviti besedo, da je ni mogel vsakdo omastjati. Moška je bila vsaka, ki jo je sprožil in modra, da je takoj obveljala.

Tedanji Krajinčan ni hodil dosti po svetu. Žužemberk je poznal vsak, prišel je tudi ob semnjih na Zdensko reber ali pa do Novega mesta. Dalje je pa prišel malokateri. Med tistimi redkimi, ki so videli več sveta, je bil pa kovač Rošel, ki je v mladosti »vandal«.

Ko se je pri tujih mojstrih uril kovaške spretnosti, bistril si je tudi duha z vsem, kar je videl lepega in slišal pametnega. Tujina ga ni bila zmaličila. Ko se je zbudilo v njem hrepenenje po lastnem ognjišču, je prišel domov, kjer rastejo sivi menihi na njivah in kjer se meša ostri duh kozjih čred z vonjavo cvetočih livad in pašnikov. In ko je zapelo v zapašeni kovačnici nakovalo, se je razlegel v koči tudi otroški krik. To je dalo pravo vsebino njegovemu življenju in ga poglalo k neumornejšemu delu. Silen je bil, ko je razbijal goreče železo, da so ga zagrinjale iskre, ves mehak, kadar je njegova Mica dojila na pragu kovačnice prvi sad zakona.

Spretnost mojstrova, njegova tehtna beseda in zgledno družinsko življenje, je kmalu zaslovelo med sosedi, da se niti nevoščljivost ni mogla prav razpasti. Na Bakrcu so bili vsi edini:

»Bome,² da! Naš Rošel je ta pravil«

In kadar so sosedge le utegnili, je planilo med njimi:

»Balimo³ v kovačnico!«

Tam so gledali, kako je dobivalo železo pod kladivom novo obliko, in nastavljali ušesa, kadar je mojster povzel besedo.

¹ Pokrajina na desnem bregu reke Krke na Dolenskem.

² Zares.

³ Pojdimo.

Tako je bilo tudi tedaj. Pred semnjem je bilo, vrh tega so bile priletele v Krajino ne navadne novice. Povedali so, da se svet meša in punta, da je, kakor pravijo, vse dol. Gospada ni in ne tlačana. Mitnice so podrte in nihče neče nič plačati. Še biriči so izgubili moč.

»Kaj ti kaj veš?« so poizvedovali so sedje potem, ko so bili preresetali novice, kar jih je kdo vedel.

Posluhnili so in čakali, kaj bo rekel mojster.

Sele, ko je izgotovil tisto, kar je imel pod kladivom, je rekel:

»Tudi mi bi lahko kaj naredili, da bi svet izvedel, da smo Krajince na svetu.«

»Bome, da ka¹ ti praviš.«

»Štungelt² lahko vržemo doli, jaz pravim, ako smo možje in je nas volja. Na cestah so podrli »šrange« in je zdaj prost voznik in tovor. Kaj naj samo pri nas še štungelt ostane? Ako ste z menoj enih misli, noben več ne bo plačal.«

»Ko bi se dalo narediti! Bome, da bi bilo prav tako.«

»Pa bodo Zdenci pri volji?«

»Nič jih ne bomo vprašali,« je nadaljeval kovač. »Svojo voljo jim bomo pokazali. Naj tudi krájinška enkrat obvelja.«

Samo sosed Tine je imel pomisleke:

»Ne bodo dali Zdenci! Poznam jih te tiče. Štungelt jim »kaso« redi. Kadar imajo likof, daje kasa za pijačo in vardjan³ je plačan iz nje. In še na posodo daje ta kasa. Kaj bodo Zdenci brez kase?«

»Boter, je že res, Zdenca kasa redi, mi pa kaso. Pa smo ji dolžni? Ako smo bili sejmariji do zdaj tako nespametni, naj bo pa enkrat tudi naše nespameti kraj. Štungelt proč za vselej. Tako kaže zdaj ura. Teh misli sem jaz!«

»Bome, da smo vsi taki. Rošel, ti že prav govoriš. Tvoja beseda je nam po godu. Štungelt! Nikoli več. Naj se Zdenci obrišejo pod nosom ali kjer jim ni prav!«

Tine se je pa vendar še pomišljal:

»Kaj kdo misli, da rad plačujem štungelt? Moraš ga plačati! Zdence vendar poznamo. Kaj se nismo že kratili plačevati štungelt? Vsak bi rad unesel plačevanje, kaj bi tisto. In marsikdo je že poskušal unesti. Pa se mu je posrečilo? Nikdar! Vse steze in pota na sejmišče imajo zastavljena. Ko si mislil, da si že srečno prišel s kozjim krdelom Zden-

cem izpred oči in si prihranil nekaj črnih, pa ti izza zadnjega grma stopi taka zavržena duša zdenska in zarohni:

»Štungelt!« In še preden se prav zaveš, ti je že prebrojil čredo natančno, da še kozliča pod vimenom ni zgrešil.

»Plačaj!«

Ali ga moreš odriniti, ko ima tako debelo gorjačo in tako hude oči. Nihče ga ne more ukaniti in plačati je treba od vsake glave.«

»Ravno tako je! Tine ima tudi prav!«

»Posameznik ne bo opravil ničesar, to je res,« je povzel Rošel. »Vsi pa že nekaj naredimo. Tudi drugod so trumoma udarili. Ako vsa Krájinina pritisne, noben Zdenčan ne bo dobil štungelta. Tako rečem. Samo volje moramo biti prave, pa pojde, kakor je šlo drugod.«

»Bome, da bi bilo tako dobro.«

»Rošel, ako imaš kaj pravega v mislih, kar reci, pa bomo naredili« so se odločili nekateri in čakali, kaj bo rekel.

»Zdaj je prostost. Mar naj plačujemo še štungelt? Kdo bi bil še tako nespameten.«

Tako je dejal Rošel in jih pogledal in ko je videl, da čakajo na njegovo odločbo, je nadaljeval:

»Jaz ne bom plačal ne od črede ne od tovara. Prvi pojdem in prvi se bom uprl, ako pojedete z menoj.«

»Pojdemo! Kakor ti, tako tudi mi!«

»Ako bodo pa Zdenci kaj sitnarili in iskali kakšnih obresti, tedaj jih pa pohodimo kakor mrčes. Tako, tako! Bodo že videli, kaj smo Krájinčanje.«

Tine je še nekaj pomišljal, češ, da se Zdenci ne bodo dali, da bo prevelika grdo gledka potem.

»Ako se bojiš, pa ostani doma, pa se krila drži,« je zagrmelo vanj od vseh strani.

»Kaj, kaj mislite, da ne znam udariti? Kamor pojde vsa Krájinina, tja se bom zagnal tudi jaz.«

»To je beseda!« je potrdil Rošel. »Jaz pa še rečem: vsi gremo v semenj, kar nas je doma v krájinjskem grmovju, in z nami naj gre vsa živina in zverina. Vse naj pomaga, ko se bomo zgrabili za štungelt.«

Kajpada jih je navdušila odločnost kovačeva, osrečevala jih je misel, da bodo brez štungelta postavili živino na semenj na Rebri.

In ko so moževali še nadalje, so prišli do sklepa:

»Vsa Krájinina se mora vzdigniti. Štungelt mora dol!«

Ta misel, ki je vzknila na Bakrcu, je bila ljudem všeč, zakaj za krajcer je šlo, za štungelt. Že naslednji dan so vedeli vsi, ki pre-

¹ Ker.

² Pristojbina, ki se na semnju plačuje od blaga, ki se postavi na prodaj.

³ Poljski čuvaj.

Soški most pri Sv. Luciji.

bivajo po vaseh od Korinja do Hinj, pa od Čvirčega do krajev onkraj Krke pri Žuženberku, da mora zagnati Krájina vso živino na Zdensko reber.

»Pošast! Nič več ne bomo plačevali tistega štungelta! Mar bom soli kupill!«

»Bome, da!«

2.

Zdenci so se bili za semenj dobro pripravili. Tedaj semnja niso bili »prodali«, temveč so bili sklenili, da bo tisto leto »blagajna«¹ sama pobirala štungelt, zakaj ako so semnji dobri, je pobiranje štungelta v lastnem obratu blagajni v prid, v slučaju slabjšega obiska pa blagajna tudi laže prenese pri manjkljaj kakor zdražitelj, ki je morda zadnje groše vtaknil v negotovo kupčijo.

Tedaj je bil vaški »rihtar«² Trdež, ki je imel z dvema izvoljenima vaščanoma tudi blagajno v rokah. Ti so po svoji vesti in pre-

¹ Vaška blagajna — skupno premoženje.

² Vaški predstojnik.

vidnosti skrbeli, da je bil denar v blagajni varen in so z denarjem tudi tako gospodarili, da je bilo vasi v prid. Gorje njim, ako bi kak sold brez potrebe in koristi odletel, kakor tudi stokrat gorje, ako bi pravočasno ne ukrenili, da se sleherni sold, ki ima pod takim naslovom priti v blagajno, tudi gotovo za njo prestreže.

Pred semanjim dnem je tedaj Trdež stopil v Čušberg, zakaj prišlo mu je bilo na uho, da se za semenj nekaj pripravlja, kar bi škodilo Zdencem in graščini.

Zdenskemu rihtarju sicer ni bilo za škodo, ki bi jo utrpela graščina, še privoščil bi ji bil, ako bi ne mogla doseči tistih soldov, ki jih je moral plačati kmet, ki je prodal živinče ali kozliča na semnju, zakaj krivična se mu je zdelo tista davščina od kupa, toda graščina je imela več moči tedaj kakor Zdenci, da si je kar vzela, kar ji je šlo. Zato je šel tja posvetovat se in iskat zaveznitva.

Kajpada so v Čušberku poslušnili, ko jim je zdenski rihtar razložil o nevarnosti za davščino na kup, da pobiranje štungelta ne pojde gladko, da bo zatorej prikrajšana tudi graščina; ako se vse ne stori, da bo vsak sejmars štungelt pošteno plačal, kakor tudi plačal davščino od prodanega blaga.

Tedaj so pa imeli v graščini graničarje, ki so jih bili dobili od vlade v varstvo, zakaj kmetje so bili tedaj nemirni in so grozili graščini.

»Zakaj pa imamo graničarje?«

Tako so si mislili v graščini in so rekli Trdežu:

»Z graničarji pridemo na semenj. Potem naj pa poskusijo braniti se plačevati nam davščino in Zdencem štungelt!«

Trdež je prišel iz graščine zadovoljen, pa je povedal tovarišema in sosedom, ki so bili določeni pobirati štungelt:

»Je že preskrbljeno. Nihče ne bo unesel štungelta. Kdor se bo upiral, bo imel z graničarji opravka.«

Kajpada je bilo vsem Zdencem všeč, zakaj kar pride v blagajno, je premoženje vseh.

»Trdež je pa le prav ukrenil.«

Tako so Zdenci vaškemu gospodarju dali prav, kar se je zgodilo sicer redkokdaj.

Trdež je noč pred semnjem prespal brez posebnih skrbi, zakaj urejeno je bilo tako, da se ni bilo bati za štungelt. Kdor bi se hotel kaj upirati ali rogoviliti, mu bo prešlo, ko bo videl graničarja s puško in bajonetom.

Ko se je rihtar tega domislil, ga je obšla najboljša volja, da se je prevzel:

»Hahaha! Vam bomo že pokazali!«

(Bo še.)

Peter Rosegger: (prevel dr. A. K.)

MALA BOGOISKATELJICA.

Pred Boga je treba poklekati, ker je tako velik, pred otroka, ker je tako majhen.

Otrocih, ki doraščajo, ne vemo nič več poročati; postali so kot drugi tudi — ljudje. V svojih prvih letih pa je otrok še, rekel bi, značaj. Vsaj enoten (ker še ne pozna nobenega tistih razdorov, ki pozneje značaj razdvajajo), ker je še preprosta resnična narava. Čisti naravni ljudje so resnični, ne morejo lagati, ker je čisto protinaravno, če človek nekaj drugega pove kot, kar ve, če se drugačen zdi, kot je. Tukaj moram še enkrat povedati: Ako bi otrok pri drugih ne videl laži, bi sam ne začel tako hitro lagati. Poznam otroke, ki so pri štirih ali petih letih siloviti gorečnejši resnice, ki vedno v velikem strahu živijo, ali res vedno govorijo zgolj resnico. Znamenje, da že poznajo laž in da so jim laž že opisali kot nekaj ostudnega. Včasih gotovo čisto odveč. Mlad človek bi prezrl marsikatero pregreho, ako bi je nihče ne imenoval.

Tu se domislim naše petletne punčke, ki je cel mož.

»Ali boš danes mirno spala, ko te bom položila v posteljo?« vprašuje mati.

»Hotela bi že,« reče mala.

»Ali mi oblubiš?«

»Čisto oblubiti ne morem. Ako pade vrč na tla, ne morem spati.«

»Otrok, saj ne pade nobeden na tla!«

»Če me ugrizne muha, tudi ne morem spati. Hočem pač, toda ne vem, ali bom tudi mogla.«

»Ali boš vsaj mirna in ne boš klepetala?«

Tukaj mala Marta obmolkne. Ležati zbujena v postelji in ne klepetati — to je zelo trdo! Saj sem vendar ženska, čeprav majhna. Zjutraj izpregovorimo prvo besedo, ki je v hiši izgovorjena: »Mati, ali si že zbujena? Ali imajo angeli tudi nogavice? Ali so danes češnje zrele? Zakaj so oblaki? Da lahko dežuje? Toda saj ni treba, da dežuje. Ali se tudi polži zmočijo, kadar dežuje?« Tako ves dan. Nobeno duševno delo ni tako težko, kot odgovarjati otroku na vsa vprašanja, četudi samo preprosto. Le poskusite, kmalu boste videli, da vaš razum in znanje morebiti za odrasle otroke ravno zadostuje, da je pa za otroke čisto nezadostno. — Dvanajst — ali štirinajsturna igra vprašanj in odgovorov naj bi se torej v posteljici končala. Ker pa mati

zelo sili, zato mala končno oblubi, da bo mirna, čisto mirna. — In drži besedo. Ko je enkrat oblubila, ostane pri tem. — Na to pa nihče ne pomisli, koliko napora malo to stane. Trepalnice stisne; nič ne pomaga; ne more spati, hoče povedati, da ne more spati, hoče vprašati, ali vrč prav zares ne bo padel na tla ali se dobijo na sejmu tudi živi povodnji konji. In ne sme, kajti oblubila je, da ne bo več klepetala. — Zdajci pa je sila pri kraju; ni treba več stiskati trepalnic, mašiti ust — ker leži v sladkem, svetem otroškem spanju...

Z novim prebujenjem se seveda začnejo nove skrbi. Veselo, kratko, ubogljivo dete ima svoje posebne skrbi.

»Ali boš danes pridna, Marta?«

»Morebiti.«

»Zakaj samo morebiti?«

»Če mi bo Janez metal grah v obraz, mu bom dala eno po glavi. Morebiti. Za gotovo ne vem.«

Ona se noče obvezati za nič, česar se ji zdi, da bi v okolnostih ne mogla držati; nič ji ni strašnejšega, ko če se nekaj drugače izvrši, kot je bilo dogovorjeno. Iste zanesljivosti, ki se je sama drži, zahteva tudi od »otrok«. Otroci so njeni starejši bratje in sestre, ki imajo dvanajst, petnajst, dvajset in ena in dvajset let. Z največjo dobrodušnostjo gleda na te »otroke«; samo če počenja kateri le preotročje stvari, če stoji, n. pr. gimnazijec na glavi ali če si vseučilišnik priveže lisičji rep kot brke, tedaj šine preko rožnega obraza male punčke senca rahlega zaničevanja.

Za resnega smatra samo očeta, ker jo tudi on smatra za resno. Kajti ona hoče, da jo imajo za resno, kar pa ne izključuje, da oba čisto uganjata zelo razposajene burke. Oče in Bog sta ji dva najmerodajnejša človeka. Prvemu češe vsak dan lase, drugega še ni nikoli videla.

Mala se rada bavi z nadnaravnimi stvarmi in je pri tem tako pametna kot kak trden dogmatik ali modrijan.

»Vsak dan mislim na smrt«, mi je nekoč rekla na izprehodu. »Veselim se je že.«

»Oho!« sem zaklical. »Ali ti na svetu ne ugaja?«

»Ugaja mi že, toda v nebesih je še lepše.«

»In bi rada šla od svojega očeta?«

Opazil sem pač, da jo je ta trda beseda zadela v srce, čisto nalahko je trenila s trepalnicami in rekla na ves glas: »Oh, saj pri dež tudi ti v nebesa.«

»Kaj pa bova tam skupaj delala?«

»Letala bova pač okoli. Saj postanemo vsi angeli. Ti boš tudi angel, oče, toda svoja očala

moraš obdržati, sicer te ne bom spoznala med drugimi angeli. Ali boš tudi v nebesih še imel naduho?»

»Upam, da ne, otrok.«

»Kajne, oče, večji ljudje postanejo v nebesih novi bogovi?»

— No, sem si mislil, punčka, ako boš tako nadaljevala, te bodo končno še izobčili. Večji ljudje. Seveda, ljudje morajo postati večji in Bogu podobni; tudi jaz mislim tako.

»Ko bom angel«, je mala nadaljevala, »potem ne bom več brala jagod!«

»Zakaj pa ne? Ali ne maraš jagod?»

»Maram jih že, toda jagode so za otroke, ki nimajo kril. Angeli lahko zletijo na česnje. — Oče, ali bo mož, ki ga je zadnjič vlak povozil, tudi angel?»

»Če bodo vsi, bo tudi on«, sem dvoumno prerokoval.

»Kako pa bo ljubi Bog to naredil? Ali bo moža zopet sestavil?»

Pomniti je treba, da se odgovori, katere dajam otroku, ki veselo stopica poleg mene, vdolbejo kot z dletom v male možgane. In nekoč — vedno zopet opominjam — bo presodil, da je stari marsikaj rekel, česar niti sam ni vedel. Molčal sem torej, boječ se otrokove sodbe.

Mala me je pogledala nekoliko poparjeno. Šla sva po poljski poti in molčala. Tu so stale cvetlice, tam se zibali metuljčki; Marta se ni brigala za to in koracala v svoji svetli oblecki zamišljeno poleg mene. Nenadoma je rekla: »Toda, ne res, oče, Bog pa je?«

Takrat sem jo hitro dvignil, jo pritisnil na prsi, jo objel in zaklical: »Da, otrok, je! Je!«

Venceslav Sejavec:

BOLEST.

*Kaj bi nagelj duhtel
žarel ko svetel rubin,
ko mi je mrak srce objel
in je vse le še bridek spomin.*

*Mimo je fant moj odvihral,
zamahnil veselo v slovo,
mimo je šel, a v meni zaplal
je ogenj obupa trpkó.*

*Kaj bi mi nagelj duhtel,
ko v duši bolest mi gori,
v srcu drhti le še rahel odmev —
spomin na srečne mladostne dni.*

Slavko Savinšek:

KRIŽEVE NADLOGE.

PPETERČEK Križ je doraščal. Bil je očetu in materi z vsakim letom v večje veselje, pa tudi v večjo nadlogo. Brezskrbna leta mu je uklenila šola. Domača hiša pri Križevih se je počasi praznila. Otroci so odraščali, se ženili, možili in odhajali v svet po zaslužku.

Peterčkov brat Jernej se je kljub svojemu tajanju splasil prvi in odletel sicer ne daleč, ali vendar v novo, svojo domačijo. Oženil se je, vzel za ženo kmetiško dekle v vasi in priženil ž njo precejšnje posestvo, kjer se je pokmetil in popustil fabriko. Sledili sta mu Angela in Metka, ki sta se omožili obe hkrati. Prva je vzela mladega mizarja iz sosednje vasi, Angela pa delavca iz bližnjega trga. Šimen je bil zdaj že mizarjski pomočnik pri Angelinem možu, Ciril je hodil mesto Jerneja v tovarno, Pavel pa se je tudi že pripravil za podobno, le da je uspelo očetu, ga spraviti v ključavničarski oddelek, kjer se bo fant lahko naučil rokodelstva, da ne bo navaden delavec. Tako jih je ostalo doma zdaj še petero: Rezika, ki je ni oče pustil nikamor, ker je hotel, da pomaga doma materi, ki so nekam čudno shujšali zadnje čase, Ciril, ki je dobro služil v tovarni in pridno pomagal očetu, Pavel, ki je kot vajenec v tovarni vsaj zase zaslužil, Florijan, ki je hodil zadnje leto v vsakdanjo šolo in Peterček, zadnji, najmlajši Križ. Tako so se očetova bremena malo olajšala, skrbeti mu je bilo za manj želodcev, a zato je bila hujša briga za mater, ki so vsak dan bolj kašljali. Tudi Peterček ni bil preveč pri zdravju; zdelo se je, kakor da je oba obenem pograbilo: mater in njega. Preveč je gnal fant kvišku; moči niso sledile njegovemu razvoju, slabokrvnost, prva predznanilka jetike v delavskih družinah, mu je slabila mlado telo, da je očeta Šimna kar zares skrbelo.

Peterčka samega pa prav nič! Nasprotno: samo mater je videl v svoji ljubezni in često zrl na njo z velikimi očmi, kadar jo je krivil kašelj in se je zdelo, da bo življenje planilo iz nje z vsakim tresljajem telesa. Tedaj se je, če je le mogel, potihoma prikradel k njej, jo prijel za roko in solze so mu stale v očeh. Mati so vedno, ko jim je odleglo, pobožali otroka po obrazu in mu naročevali:

»Peterček, glej, da boš priden in se boš rad učil, ko me ne bo!«

Fant je v takem slučaju popustil materino roko, se tiho splazil ven in kje v kakem kotu ždel tiho s široko odprtimi očmi.

Knjige so bile Peterčku največje veselje. Še predno je prišel v šolo, je znal čitati, kar se je priučil mimogrede pri Florijančku. Ko se je branju gladko privadil, je imela zanj razen narave zmisel samo še knjiga. Kjer je le staknil kaj tiskanega, je šlo ž njim. Čeprav ni razumel vsega, kar je čital, ni odnehal preje, dokler ni bil pri kraju s knjigo. V šoli je posebno katehet brž opazil otrokovo zanimanje za čtivo, pa ga je poklical včasih k sebi, mu posodil lepih knjig za deco in povestic, njemu primernih, kar je navezalo neko nevidno vez med njim in učencem, da je trajala vsa leta šole in še dalje.

Toda s šolo samo pa ni bilo tako lahko kakor s knjigami! O, ko bi bile samo knjige na svetu in nič šole, bi Peterček že mogel biti priden! Ali kaj, ko pa je bilo treba po cele ure sedeti v šoli, poslušati stvari, kakor na primer računanje, ki je Petru enako malo šlo v slast kakor razvajanemu gosposkemu otroku ovsen kruh s prav velikimi bodicami, poleg tega pa biti še miren! To vse je bilo Petru kar nekam preveč. Če je potrpel in se skušal premagati, da je napravil do kraja račun, ga pa že ni prihodnjo uro zdržalo v miru in moral je smukniti vsaj za par minut gori v breg za šolo in gmajno, kjer ga je tako zanimalo petje tickov in gomazenje mravelj okrog mravljišč in po stezah, da je kar pozabil, koliko je že ura in prišel včasih v šolo nazaj šele tedaj, ko so že vsi drugi davno odšli domov.

Učitelju je bil Peter Križ res pravi križ. To mu je tudi tolikokrat povedal, da je Peterček že na pamet znal in si je celo na tihem, kadar se je učitelj bližal, da ga pokara, kar sam sebi pripovedoval v naprej. Seveda je to karanje samega sebe prav toliko zaleglo kakor učiteljstvo. Že priletnejšemu gospodu pa je bilo brihtnega dečka žal, posebno ko je spoznal, kako je nadarjen za vse predmete razen za računanje, ki bi pa tudi šlo, ako bi fant samo malo hotel zagrabiti. Zato je bil dober, da celo preveč dober ž njim. Že v prvem razredu je fantek vzbudil njegovo pozornost, ko ga je poklical in vprašal. Kakor dvoje jasnih jezer se je uprlo ob pozivu v učitelja dvoje velikih, svetlih oči in mehak, droben glasek je jasno in zvočno odgovoril na vprašanje. Kakor očaran od teh svetlih oči je stari učitelj pozabil na nadaljna vprašanja; strmel je v dečka pred seboj in ko se je v veliki tišini razreda ovedel svojega začudenja, je zardel in skoro jecljaje pozval dečka, naj sede. Od tedaj so te oči neprenehoma ostale v učitelju in ko je zjutraj stopil v razred, jih je najprej poiskal in bil nekam žalosten, dejal bi, potrt, ako jih ni bilo.

Zgodilo se je prvokrat, da ni Peterček pri-

šel v šolo neko poletno popoldne. Kmalu po veliki noči je bilo. Mudil je že preje večkrat, za celo uro včasih, pa nikdar si ni učitelj preveč upal siliti v dečka; zakaj fantek je kar molčal in ni odgovoril besede. Zdaj pa ni učitelj smel potrpeti več in je poklical Petra predse.

»Kje si bil včeraj popoldne?«

Peter je gledal naravnost v učitelja, odgovoril pa ni ničesar. Učitelju je prihajalo nekaj gorkega v lice, čutil je, da rdi in da je v zadregi. Zato je dvignil glas in povprašal vnovič. Dečko spet ni znal nobene besede. Od nekod se je slišal glas:

»Potepal se je!«

Tedaj je zagorelo v fantovih očeh, da se je učitelju nehote iztrgalo:

»Tiho tam zadaj!«

Zdaj pa je zagorelo zopet v teh čudnih očeh in nekaj kakor hvaležnost se je prelilo v njih. Učitelj je dobil nov pogum.

»Povej, Peterček, si se res potepal?«

»Nisem!« je zvonko in jasno odgovoril fant.

»Kje si pa bil?«

»V gmajni.«

Učitelj se je začudil.

»Tedaj si se vendar potepal!« je karajoče opomnil učenca. In spet je zagorelo v Peterčkovih očeh, še bolj ko preje.

»Nisem se. Mravlje sem gledal.«

»Mravlje, tako mravlje,« si je pomagal učitelj, ki ga je osupnil odgovor dečkov in prvi trenutek ni vedel, kaj naj bi in kako.

»Za mravlje imaš čas po šoli, Peterček!«

»Ne maram hoditi v šolo,« se je kratko odrezal fant.

»Zakaj pa ne?« je pričel spraševati učitelj z zanimanjem.

»Ker ni tičkov notri in mravelj in dreves in neba tudi ne,« je z žarečimi očmi pripovedoval Peterček, kakor da je samo čakal, kdaj bo dobil priliko za to.

»Ti imaš tedaj rad tičke in mravlje in drevesa in gozd in nebo?«

Deček je prikimal z žarečimi lici in z bleskom v očeh. Še korak je stopil bliže učitelju in mu zrl v obraz, kakor bi mu hotel povedati še in še o vsem tem. Učitelj ga je dalje spraševal:

»Kaj pa delaš s tički in mravljami?«

»Poslušam jih, kako pojo in gledam mravlje, kako delajo mravljišče in nosijo skupaj. Tako velike muhe nosijo včasih, petkrat večje kakor so same, pa se nič ne utrudijo,« je razlagal fant, ki ga je učitelj z vedno večjim zanimanjem poslušal.

»Ali si jim že kdaj razbrskal mravljišče?«

»Sem, pa so se mi potem smilile, ker so

letale in tekale sem in tja. Tako so se me ustrašile! Hotel sem jim popraviti nazaj, pa nisem znal. Potlej so pa same.«

Učitelj je gledal dalje v fanta, ki je pripovedoval potem še o mnogem drugem, tudi o vilah in palčkih, o volkodlaku in podobnem.

»Kako pa ti veš vse to?« je vprašal učitelj.

»Mama so mi povedali in sam sem tudi videl.«

»Si?«

»Sem, ponoči sem videl, kakšne oči imajo palčki. Čisto zlate in tako se jim svetijo kakor lučke.«

Malo je pomislil, pa je naprej pripovedoval:

»Pa bral sem tudi.«

»Tudi?«

»Še predno sem šel v šolo, sem bral.«

Pripovedoval je, kaj je vse že čital. Učitelj, ki se je preje mnogokrat čudil, kako fant gladko bere je zdaj poizvedel marsikaj in žal mu je bilo, da se ni bolj zanimal zanj. Ali kaj, ko si pa ni dal dosti k sebi, ko ni hotel niti odgovarjati, komaj na vprašanja iz učne tvarine je dajal pičel odgovor.

»Vidiš, Peterček, o vsem tem se bomo tudi v šoli učili,« je nadaljeval učitelj, potem ko je deček povedal še mnogo o sebi in svojih. »Pa tudi pokazal vam bom razne živali, ne samo mravlje in tičke, še marsikaj družega boš videl v šoli. Samo priden moraš biti in redno hoditi v šolo!«

»No, pokažite!« je zaprosil fant in tako zaupljivo pogledal učitelja, da mu ta ni mogel odreči.

»Zdaj ne morem. Počakajte, po uri vas bom vse peljal v kabinet in tam boste videli marsikaj. Samo pridni morate biti!«

Tako so žarele Peterčkove oči pri tej obljubi, da je učitelj povsem pozabil, da bi bil moral fanta še karati radi včerajšnjega izostanka in ga kaznovati. Še bolj pa je strmел vanj potem, ko je res peljal učence v kabinet in jim pokazal to in ono. Dokler je bilo kaj novega, je bilo naravnost veselje opazovati Petrčka. Kar stran ni mogel.

Popoldne je vprašal učitelj zopet dečka, ko mu je bilo všeč.

»Nič ni lepo!« je odgovoril začudenemu učitelju učenec. Pogled pa mu je uhajal skozi okno proti gozdu, kamor je solnce tako lepo sijalo.

»Zakaj pa ti ni všeč, Peterček?« je vprašal strmeči učitelj.

»Ker ni živo, nič ne skače in tički nič ne pojejo! Pa neba tudi nimate in oblakov!« je še zatrdil fant in ogenj v očeh mu je ugasnil.

Učitelj ni vedel, kaj bi mu odgovoril. Šele čez čas je uganil:

»Tega pa ne morem imeti, to ima samo ljubi Bog zunaj v naravi!«

Tedaj pa je odgovoril fant, česar še ni staremu učitelju nikdo v vseh letih učenja:

»Zato imam pa ljubega Boga rajši kakor Vas!« in je sedel v klop ter ga ni več pogledal.

Tako je bil učitelj presenečen nad tem odgovorom, da sploh ni znal besede nazaj. Pa kako tesno ga je nekaj prijelo v srcu, tako žalostno je pogledal otroka, ki se pa navidez ni niti menil za vse to, ampak je gledal skozi okno, kako je zunaj sijalo solnce.

Tri dni ni vprašal učitelj Peterčka niti besede, tudi ga ni pogledal, samo semtertje na skrivaj. Fantove oči pa so vedno bolj splasene hodile za učiteljem, vedno bolj so vpraševale, kakor bi iskale za vzrokom, kakor bi v dušo tipale. In še par dni je šlo tako, ko je nekoč opoldne fant počakal v klopi, da so šli vsi pred njim ven, potem pa je stopil k učitelju, ga za komolec potegnul nazaj v razred, se vzpel na prste in mu pošepetal prav v uho, ko se je učitelj sklonil k njemu:

»Saj imam Vas tudi rad, gospod učitelj!«

Starega moža so oblile solze, ki jih ni mogel skriti. Dvignil je fantka k sebi, pa ga poljubil na oči, na obe očki ter ga nato mehko postavil na tla. Peterček je šinil kakor srna mimo njega in že ga ni bilo več. Stari učitelj je stal dolgo še na tistem mestu, po licih pa so mu v sivo brado tekle solze kakor že davno ne...

(Prihodnjič naprej.)

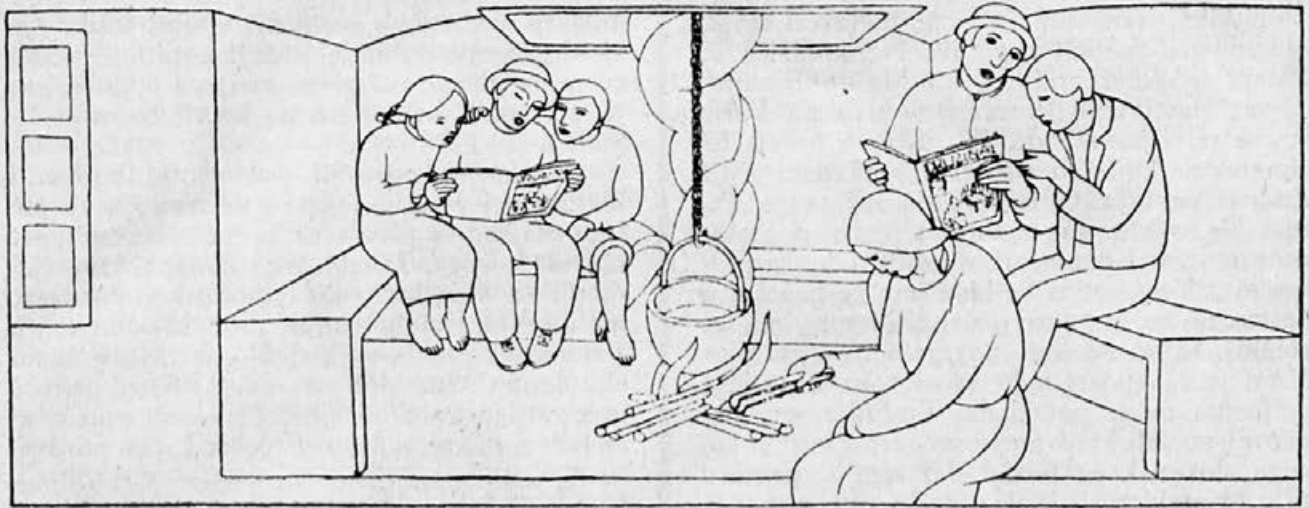
Venceslav Sejavec:

MLADOST ŠUMI.

*Mladost šumi
ko veter,
ki čez gozd hiti.*

*Vse vre, drhti
ko pesem,
ki iz duše se budi.*

*Oko v obzor strmi,
v daljne
svetle dni.*

ZANIMIVO IN POUČLJIVO

Rado:

MOJA JEŽA NA VEZUV.

ŽE z mlada me je vleklo v svet; najbolj me je mikala bajna dežela perzijskih šahov in pa ognjene gore. Prva želja ne vem kdaj se izpolni, druga pa se je in še v precej čudnih okolščinah.

Izpod južnega solnca sem se vračal in pil lepoto Apeninskega polotoka. Toda nikjer ne bolj kot od Salerna pa gori do Neaplja. Treba bi bilo peresa starega Horaca¹ in očesa Plinijevega², da bi vam pričaral pred oči, kako se azurni vali Tirenskega morja zajedajo v ljubke zalive, koder so posejane prekrasite vile v pompejanskem slogu ali pa čepe strmo gori na skali slikovita mesteca, nekdanja gnezda morskih roparjev. Za ozadje tej prestni sliki božji je pa Vezuv, ki mirno vleče svojo pipo in spušča dime v dolgem traku zgublajočem se šele tam daleč nad Tirenem.

Ko sem si do dobra ogledal pokopano mesto Pompeje, o čemer vam bom drugod kaj skromnega branja ponudil, me je kot magnet nekaj vleklo na ognjeno goro.

V restavraciji tik pred pompejskimi mestnimi vrati sem se pogodil z vsiljivim voznikom, da me potegne od Pompejev, skozi Boscotrecase do »Bele hiše« pod vznožjem Vezuva. Tam sem naročil, naj me čaka vodnik z osedlanim žrebcom. Za vse skupaj sem se pogodil za 60 lir. Američani in Angleži, ki

se vozijo s Cookovo vzpenjačo, plačajo 100 lir pa še spotoma nič ne vidijo. Opoldne smo odrinili s Pompejev. Da me misli prijazni voznik malo oguliti, sem brž spoznal, ker se je poleg njega zavihtel na kozla tudi nekakšen mlad nečak. Bil sem zadovoljen, dokler sem mislil, da se na moje stroške le vozi; pogrelo me je pa, ko je ob slovesu tudi on stegnil roko za napitnino.

Po elegantni glavni cesti polni avtomobilov neapeljskih bogatinov je šlo še dobro. Na desni in levi je bilo vse živo, ker je bilo baš ob trgatvi. Vesele devojke so metale v kočijo sočne grozde; pa vse je prav spretno vlovil tisti kočijažev nečak. Tudi meni je prav milostno enega poklonil. Ko smo zavili na stransko cesto proti Boscotrecase je pa začelo. Po cesti, kot od granat razriti, je polomljeno Noetovo barko tako metalo, da sem kosilo čutil enkrat v ustih, pa spet kje doli pri kolenih. Brez hujših zapletljajev razen, da smo zgrešili pravo cesto in zamudili debelo uro, smo priropotali na trg v Boscotrecase. Par žensk se je s krikom razletelo od občinskega vodnjaka, kjer so se prepirale.

Trg je velik, saj šteje okrog 1000 duš, a vse je tako na kupu, bolj kot v kriškem »mestici«. Med hišami opaziš prvo lavo. Leta 1906. je zasula večji del trga. Skrepnela lava je zdaj taka kot ogromni kupi porabljenega kaksna na kaki železniški postaji.

Od Boscotrecase se začne svet vzpenjati. Kamor pogledaš samo oljka in trta. In ta trta je tista, ki rodi prežlahatne »Lacrymae Christi« (Kristusove solze). Najboljšega vipavca je lahko močno sram pred temi »solzicami«, ki te kar v smeh spravijo.

¹ Sloviti rimski pesnik.

² Znani prirodoslovec, ki je ob Vezuvovem izbruhu l. 79. našel smrt pod lavo.

Udobno sem slonel v vozu in vžival rajski razgled na neapeljski zaliv. Ni čuda, če so rimski mogotci hodili v ta blaženi kotiček uživati slasti tega sveta. Ona dva na kozlu sta se pa »more«¹ lotila... Kolesa so se decimeter na globoko vdirala v vulkanski prah. Zadnja postaja. Gostilna in — vrata na Vezuv. Da, vrata. Tu izstopiš z voza in moraš na pogodbo oz. plačati vstopnico za gor. V lepem salonu vodniške hiše sem že našel dva Francoza in mešano družbo Nemk in Angležinj, ki so se baš pogajale za vodnika. Meni je šel posel laže spod rok; častniška uniforma mi je pomagala. Vodnika sem kar naprej poslal. Med tem sem se pa lotil pristnega slovenskega posla: dal sem si prinesiti za 6 lir steklenico »solz«; če bi vam povedal, kako pobožno sem to dobro tekočino po grlu spuščal, bi me kar zavidali. Pol sem izpil, drugo polovico sem pa dal shraniti za povratek, da bo več časa lepše, sem rajtal sam pri sebi.

Že malo rdečkasto nadahnjen sem se zavihтел v ne prav novo sedlo. One Amazonke s severa sem daleč za seboj pustil, tako je žrebe oddirjalo po poti med vinogradi. Kake pol ure je tako šlo, da sem bil kar ob sapo. Živinče je očitno pot dobro poznalo, a mahoma mu šine neumna misel preko konjskih možgan in jo ubere na desno k neki zidnici, kjer so brhke »bendimavke« stresale grozdje v kad. Na vse načine skušam žrebetu dopovedati, da sva zašla. Bilo je še bolj trmasto kot moj voznik, ki ni hotel priznati, da smo prej pot zgrešili. Preteta dekleta so se začela še bolj muzati, ko sem po naši navadi začel z »i, i!« priganjati živinče naprej. Ono pa kot vkopano v tla. Tedaj pristopi možak in mi dopove, da je pri njih treba z »a, a!« priganjati. In res, komaj začnem s to abecedo, jo ucvre neusmiljeno čez drn in strn, da sem že z žalostjo v srcu Vezuv le od daleč pozdravljal. No, pa vendar sem srečno končal to divjo ježo v prijetnem smrekovem gozdiču nad vinogradi. Tu me je čakal na mršavem kljusetu vodnik, ki je začudeno vprašal, kod sem bil toliko časa. Povedal sem mu, da sem se učil spotoma konjske abecede, pa ni razumel.

Za gozdičem je začel svet kar viseti. Kamor seže oko le lava, lava, kot ogromno mrtvo morje. Žrebe se je upehalo in v ostrih cik-cakih ubiralo stezo navzgor. Sredi pota, kakih 700 metrov visoko je bil prvi počitek. Z vrha dol so že jahali prvi turisti. Dopadel mi je neki monsinjor, Nemeč, ki je svojega

konjiča vodil lepo na uzdi. Vsako toliko je žival grozeče dvignila zadnji kopiti. Gospod se je pa plašno oziral na svojega vodnika, ki je v neapeljskem žargonu krotil togotno živalico.

Ko smo se odpočili pri nekaki kameniti kladari, kjer prodajajo za neznansko visoke cene najslabše pivo tega sveta, smo se spet upirali v breg. Jahali smo ob globoko zajedenih kanalih, ki so jih izgrebli hudourniki v mehki svet. Kmalu smo na robu, ki pada kakih 100 metrov proti »Valle dell' Inferno« (Peklenska dolina). Sem doli se steka še potok žareče lave od lanskega izbruha. Ta žareči potok, ki se izliva v žareče jezero, zvečer žarko odseva.

Še malo napora in 50 metrov pod robom žrela razjahamo. Na rob je treba peš. Ostri kosi lave kar režejo podplate. Na robu smo! Nepopisljiva slika! Kakih 800 metrov zračne poti od nas je sredi ugaslega žrela nasut drugi stožec, ki ravno bruha. Močan steber dima se svaljka iz odprtine, kjer rohni in vsakih 10 minut bruhne kot ogromna lokomotiva žarečo maso. Kar groza te obide, če se zmisliš, da iz te igre lahko resnica postane. Kdó se bo rešil? Ko ne bruhne in se le kadi iz ognjenikovega žrela, vlada na 1200 metrov visokem ognjeniku taka smrtna tišina, da kar tesno postane. Po robu pelje ozka stezica 3 kilometre na okrog. Čez rob lahko pogledaš v 100 metrov nižje ležeče dno žrela, ki je pokrito z žveplenim, pol zasutim ognjeniškim blatom. Ozka, nevarna stezica vrezana v steno, pelje doli. Strogo je prepovedano po njej brez vodnika. Iz razpok na dnu udarjajo žveplene pare. Na vzhodni strani je rob žrela presekal lava, ki se kot v slapu prevali v 300 metrov še nižje ležečo »Peklensko dolino«. Do pravega ognjenikovega stožca, ki se dviga sredi tega blatnega dna, pa ni varno, ker se tla udarjajo. Še manj pa moreš seveda na vrh stožca odkoder se kadi. Enkrat je to poskusil ravnatelj opazovališča prof. Malladra, bi pa kmalu drago plačal svoj poskus. Ognjenik, ki bruha, nasuje najprej stožec; pri močnem izbruhu odleti stožčeva kapa in se stvori nekaka skleda na vrhu. Zopet začne vulkan delovati in sredi te sklede se nasuje nov stožec, pri veliki erupciji zopet požene kapo v zrak in se stvori nova kotanja. Sredi te pa se vnovič nasuje stožec in vse se zopet ponovi. Skozi tri take dobe je šel v predzgodovinskih časih tudi Vezuv. Prvotno žrelo, čigar dno je že omenjena »Peklenska dolina«, je imelo na vnanji strani 50 km v obodu. Sredi tega je ognjenik nasul stožec, kamor smo se mi vzpeli. Smo 1186 m visoko. Sredi žrela v katero smo se po oni stezici prej spustili, pa se dviga tretji stožec, pravi Vezuv 1165 m visok, odkoder

¹ Prepovedana igra.

bruha. Stal sem na robu in strmel v to prelepo čudo božjega stvarstva. Prelepo in groze polno!

Leta 79. po Kr. je ognjena gora prvič pokazala svojo grozo. Lava, oziroma ognjeniški pepel in prah je zasul cvetoča mesta Pompeji, Herkulaneum in Stabie. Tedaj se je tudi stvaril v drugem žrelu, danes Monte Somma nazvanem, pravi vulkanov stožec. Izbruhi so se potem ponavljali skozi vso zgodovino. Kravavo je zapisano l. 1631. 16. decembra je lava prodrla prav do morja. Vničila je vse vasice v vznožju; 3000 ljudi je našlo smrt v ognjeni reki. Tema od izbruhanega dima in pepela je par dni zakrila vso južno Italijo do Taranta. Zadnji hud izbruh je bil pred 22 leti. Lava je zasula tedaj tudi Boscotrecase. Prav mirna pa ni gora nikdar. Kar zdi se, da se prhka tla pod nogami venomer sunkoma potresajo, kakor da hropejo ogromni stroji v gorskem osrčju.

Med tem so se zbrali na vrhu turisti vseh mogočih jezikov in noš. Bil je ravno dan, ko je Vezuv precej močno deloval. Fotografski aparati so kar ropotali. Neki profesor iz Solnograda je imel poln nahrbtnik lave. Tudi jaz sem se sklonil in jo vtaknil košček v žep.

Zdaj pa navzdol! Mračiti se je začelo na obzorju. Jahati po neverjetno strmi poti navzdol ni prav prijetno in še v mraku. Toda z izučeni konjiči je šlo prav gladko. Na pol poti smo vjeli one gospodične, ki so se med neprestanim vriščem in vikom spuščale dol. Ko smo dospeli do smrekovega gozdiča je bila že tema. To je bil prizor! Iz žrela visoko nad nami je krvavo žarelo; sij je odseval v mirnih valovih; nebroj lučic je zamigljalo v mestecih ob obali. Iz vinogradov so se prepevaje vračali trgači. Večer mehek in božajoče topel; kar mižal bi in užival to lepoto.

Iz sanj me je vzdramila misel na ostalega pol litra »solzic«. V skoku je šlo do vodniške hiše. Prav spotil sem se, žival je bila spenjena, moje hlače pa na sredi preklane... Pa sem se brž v mehkem naslonjaču in pri dišečem kozarcu potolažil in spočil. Salon se je med tem napolnil. Vsak je hitel ščebetati o svojih vtisih. Jaz sem se pa dvignil, voznik in njegov nečak sta imela že napreženo. Igrala sta »moro«, menda jo ves popoldan nista prekinila.

V diru je šlo skozi Boscotrecase. Bili smo že izven trga in na cesti proti Torre Annunziata, hop! pa se lepo najdem sedé sredi prahu. Kljusetu se je bilo spoteknilo in ne vem kako, še kolo se je strlo. Gospodar položaja je ostal voznik, ki je s čikom v kotu ust mirno motril ves prizor. Mene je kar skrbelo, ker sem se bal za vlak. No, pa je tudi to šlo srečno

skozi. Kljuse se je srečno skobacalo na noge, od nekod je prišla reč kolesu podobna, prižgali smo laterne ter počasi odkimali v Tore Annunziata. Ves zadovoljen z dnevom in pa da nisem vlaka zamudil, sem obema dal po dva »franka« (dve liri).

Z vlaka sem še opazoval, kako gori iz gore. In jaz sem bil tam gori... Čez dobro uro sem v družbi dveh zgovornih Neapeljčank izstopil na glavnem kolodvoru v Neapelju. Morje žarnic in obločnic me je slepilo, a še zmeraj sem se oziral proti kadečemu se stožcu na Vezuvu.

OB ZATONU RUSKEGA CARIZMA.

POSLEDNJI car Nikolaj II. je stopil na prestol svojih očetov v precej neveselih razmerah. Oče njegov Aleksander III. ga je držal strogo in ga ni puščal do zadnjega k državnim poslom. Mati njegova, odločna in brihtna ženska, je nasprotovala, kolikor je mogla, njegovi zaročenki, nemški princesinji Aleksandri Hesenški, v katero se je bil Nikolaj zaveroval z vsem žarom mladeniške duše. Materin odpor ga je močno žalostil. Šele proti koncu življenja se je Aleksander III. vdal, ravnotako se je prisiljeno uklonila mati, in vladarja sta povabila mlado princesinjo v grad Livado ob Črnem morju, kjer se je imela vršiti poroka. Sreča mladega para ni bila čista. Grenila jo je misel na bolnega carja, ki je umiral nad stanovanjem ženina in neveste. Aleksander III. je umrl, preden se je mogla praznovati svatba. Pogrebne in poročne svečanosti so se morale vršiti skoro istočasno. Mlada dvojica je odpotovala s krsto mrtvega carja z Livade in romala z mrličem od mesta do mesta, od cerkve do cerkve preko cele Rusije. »Ustavili smo se« — je pisal tačas Nikolaj v dnevnik — »v Borkih in v Harkovu, kjer se je vršila zadušna svečanost... V Moskvi smo nesli rakev iz vlaka na žalni voz in med potjo do Kremļa smo se ustavili desetkrat, zakaj pred sleherno cerkvijo so se pele litanije. Na postaji Obuhovo smo stopili spet v vlak za žalne goste ter prispeli ob 10. uri v Petrograd. Bolestno je bilo srečanje z ostalimi sorodniki. Vreme je bilo sivo, z neba je rosilo...«

»Tak je bil moj vhod v Rusijo« — je pripovedovala pozneje carica Aleksandra. »Na-

jina poroka se mi je zdela kakor nadaljevanje maš zadušnic, le da sem nosila prej črno, pozneje belo obleko.«

Čim je stopila Aleksandra na rusko zemljo, so gledali v njej tujko in so ji začeli nasprotovati, kerje bila Nemka. Krasna nevesta se je trudila na vse načine, da bi si pridobila prijaznost carice matere Marije Feodorovne in ji bila ustrežljiva, kjer je mogla, pa je bilo vse zastonj. Tašča se ni hotela sporazumeti z nevesto. Visoka dvorna družba, predvsem ženske, ki rade opravljajo, četudi so plešiške krvi, so ji očitale, da se ne zna obnašati, da je visoka in prevzetna. V resnici je bila mlada Aleksandra Feodorovna po naravi plašna in je prihajala v zadrego, če je morala v veliko družbo ali k javnim svečanostim. Da bi se ščitila pred notranjo zmedenostjo, se je držala napeto in nekoliko trdo, kar je delalo vtis neprijaznosti in oholosti.

Sovražnost, s katero se je imela boriti njegova žena, je trla tudi carja in mu zastrupljala zakonsko srečo.

Krvavo kronanje.

Da zalezuje nova vladarja nesrečna usoda, se je pokazalo brž ob Nikolajevem nastopu. Po svečanem kronanju se je hotel držati car običajev svojih prednikov ter je priredil kakor oni velikansko gostijo za ljudstvo na Hodinskem polju v okolici Moskve. Ta dan je bil vsakdo »gost carjev« in množice so imele zastonj jedi in pijače, kolikor so hotele, ako so prišle k ljudskemu pirovanju. Da bi bilo Hodinsko polje povsem ravno, so potegnili carski uradniki čez globok jarek, ki je rezal planjavo, deske, po katerih so hodili gostje. Na tisoče in tisoče ljudi iz vseh slojev se je trlo ukajoč okoli bogato obloženih miz in veselje ljudstva je bilo nepopisno. Toda nenadoma začnejo pokati in se lomiti deske in ljudstvo se vali v jarek. Ljudje, ki so prihajali od zadaj in niso znali za nesrečo, so potiskali z vso silo naprej in porivali vedno nove žrtve v globino. Nastal je grozen stok in brezprimerna zmešnjava. Ljudje so si hodili po glavah, se dušili in mečkali, da je obležalo na Hodinskem polju okoli 3000 mrličev.

Okolica je vladarju prikrila vso grozoto nesreče in ga nagovarjala naj nadaljuje svečanosti. Mladi vladar se je vdal pritisku in se vdeležil s carico dvornega plesa v Moskvi. Tako se je zgodilo, da sta se Nikolaj in Aleksandra vrtela, medtem ko so na Hodinskem polju še ležali razmesarjeni mrličji in v bolnicah stokali ranjeni.

Moskva in ruska javnost sta silno zamerila novima vladarjema in od tedaj ni bil Nikolaj nikdar več priljubljen v Moskvi.

Ti dogodki so zelo pomračili razpoloženje carjevo in njegove žene. Nikolaj je bil po naravi nagnjen k praznoverstvu in verjel v znamenja in prorokbe. Tlačila ga je koj ob nastopu slutnja, da bo vse, česar se bo lotil, obsojeno na neuspeh, ker se je rodil na dan velikega trpina Joba. Razen tega je prorokoval pred sto leti sveti menih Serafin iz Sarova, da bodo za vlade carja, ki zavladava začetkom 20. stoletja, udarili na državo »hudi dogodki vsake vrste, lakota, vojna in pobuna«. Car Nikolaj je verjel v to prorokovanje in se loteval zato sleherne stvari s strahom in z nezaupanjem.

Krvava nesreča na Hodinskem polju in poznejši pusti v deželi, so ga samo potrjevali v njegovi črnovidnosti. Vse to je jemalo Nikolaju veselje na vladnih poslih, ki jih je vršil le iz čuta odgovornosti, samo ker jih je moral, a brez vere v svoj vladarski poklic. Nikolaj je bil zelo ljubezniv in dober človek, a ni bil krepak značaj. Bil je izpostavljen različnim vplivom in se dal obračati, tako da niso bili ministri nikdar gotovi, ali ne spremeni v par dneh nenadoma že storjenih sklepov. Ker je bila v carski Rusiji vsa moč v rokah carjevih in je od njegove osebne odločitve odviselo vse politično in kulturno življenje države, je bil neodločni in menjajoči značaj Nikolajev sila nevaren.

Nikolaj II. je bil le v eni stvari stalen in nepremakljiv: v brezmejni ljubezni do svoje družine.

Vzorni starši.

Čim bolj je videl car v vladanju samo sitno osebno breme, tem bolj se je posvečal v prostih urah ženi in otrokom. Kakor hitro je odsedel pri državnih aktih predpisane uradne ure in se iznebil neprijetnih, dolgočasnih obiskov, je hitel ves srečen in pomlajen k družini. Med njim in Aleksandro Feodorovno je vladalo od dneva poroke do konca naravnost z gledno razmerje vzajemne pomoči in ljubezni. V 23-letnem skupnem življenju ni bilo nikdar resnega in trajnega spora. Če je bil Nikolaj zaposlen, je čakala Aleksandra nestrpnost, da se vrne, in ni mogla živeti brez njega. Neprestano je govorila le o njem, mislila samo nanj in hotela biti vsaj v duhu poleg njega. Ko se je podal nekoč car v Italijo, da obišče v Racconigi italijanskega kralja, se je Aleksandra zaprla v svoje sobe in je ni bilo na spregled, dokler se ni povrnil car.

Ko so otroci doraščali, jih ni izročila različnim učiteljem in vzgojiteljem, kakor je v vladarskih hišah pogostoma navada, temveč je sama nadzirala in vodila odgojo. Hčerkam je šivala, dokler so bile majhne, oblekce za

punčke, jih učila moliti in čitati, in če je prišla bolezen v hišo, je stregla sama bolnim otrokom in bdela pri postelji pozno v noč. Tudi car je posvečal mnogo časa otrokom. V Carskem selu, vladarski palači izven mesta, kamor se je bil preselil z družino iz Petrograda, je dal spremeniti eno od mramornatih dvoran v igrišče za deco. Tam je dal napraviti drčo, da so se otroci spuščali po deski z višine, in mogočni car svete Rusije se je drsal s hčerami po par ur na dan po dvorani, kakor da bi bil sam otrok. Tudi za časa najtežjih političnih homatij ni opuščal Nikolaj te vsakodnevne zabave. Pozneje, ko so hčerke odraščale, je čital z njimi spise Leva Tolstega, Turgenjeva in Čehova ali pa je njegova žena zaigrala na glasovirju.

Mirno in srečno življenje v Carskem selu je prekinila vladarska družina le dvakrat na leto: poleti so pohajali na Finsko in se sprehajali cele dneve po gozdovih ali pa ribarili v ozkih morskih zalivih. Pozimi so obiskovali Livado ob Črnem morju, živeli v popolni samoti sami zase, car se je kopal na obali ali veslal v širino morja, tu pa tam je igral s hčerami tenis in bil žogo s tako vneto, da ni smel nihče med igro govoriti. To so bili naj-srečnejši dnevi Nikolajevi. Daleč od državnih skrbi, sam z družino sredi božje prirode, to je bil vzor njegovega življenja. Da bi ga ministri preveč ne motili, ni Nikolaj nikoli dovolil, da bi se sezidala do Livade železniška proga.

Kako srečna sta se čutila car in carica v družinskem krogu, nam pričajo zapiski, ki sta jih zapustila. »Danes« — piše Nikolaj — »sem imel mnogo prostega časa, ker mi ni bilo treba čitati skoro nobenih poročil. Zjutrkovala in kosila sva sama. Ne morem pisati, kako srečno poteka življenje v dveh v Carskem selu.« Drugič zopet pravi car: »Moja blaženost je brezmejna. Prav nerad zapuščam Carsko selo, ki je postalo nama obema tako ljubo. Tukaj sva bila prvič sama po poroki in sva živela nemoteno.« Na drugem mestu vzklika car iz dna duše: »Iz vsega srca se zahvaljujem dnevno Bogu da mi je do delil tolikšno srečo. Večje in lepše blaženosti si človek ne more na svetu želeči.«

Aleksandra pa piše nekje: »Nikoli bi ne bila verjela, da je na svetu taka sreča brez najmanjšega oblaka mogoča, da se moreta dva človeka tako strinjati!« Tako in enako se glase nešteta mesta v dnevnikih obeh vladarjev.

Bolni carevič.

In vendar je nad to družinsko srečo bila razprostrta velika žalost. V prvih letih zaskona radi tega, ker je Aleksandra rodila sa-

mo hčerke in ji ni bilo dano, da dá carski hiši moškega naslednika. Aleksandra je imela zaporedoma kar štiri deklice: Olgo, Tatjano, Marijo in Anastazijo. Nikolaj je hrepeneče želel sina in z ženo sta hodila na božja pota ter molila goreče, da bi ju Bog uslišal. Šele med bojnim gromom rusko-japonske vojne 30. julija 1904, se je rodil težko pričakovani prestolonaslednik. Bučno veselje in navdušenje se je polastilo ruskega naroda. »Nepozaben, velik dan« — je vzkliknil car — »ko smo postali na viden način deležni božje milosti. Nimam besed, da bi v teh težkih preizkušnjah primerno zahvalil Boga za to tolažbo.« Ob peti uri se je peljal Nikolaj II. z otroci k svečani službi božji, kjer je bila zbrana vsa hvaležna družina.

Fant, kateremu so dali ime Aleksej, se je razvijal v krasnega, ljubeznivega dečka, ki je očareval starše in vso okolico. V kratkem so pa starši z grozo opazili, da nosi deček v sebi težko in neozdravljivo bolezen. Če se je preživahno premikal in udaril, kakor se dogaja pri otrocih, je začel notranje krvaveti in z vsemi sredstvi zdravilske umetnosti ni bilo mogoče ustaviti krvavenja. Na zadetem mestu se je naredil črn madež, napravila se je oteklina in deček je stokal in se premetaval od neznosnih bolečin. Bolezen je skrajno nevarna, zakaj če se krvavenje ne ustavi samo od sebe v gotovem času, mora bolnik umreti. Imenuje se hemofilija in se podeduje od staršev. Na hemofiliji je trpela družina Aleksandre Hesenske in na tej bolezni so umrli njen stric, njen mlajši brat in dva njena nečaka. Hčerke carjeve so bile zdrave, kajti hemofilija se prenaša samo na moške potomce, nikdar na ženske. Da je zanesla težko bolezen v carsko družino, je Aleksandro močno žalostilo in čutila se je osebno krivo na velik nesreči prestolonaslednikovi.

Alekseja je čuval zvesti mornar Derevenko in ga ni smel pustiti nikdar izpred oči. Dečku so nabavili najdragocenejše igrače, velike vlake, kjer so sedeli v vozovih leseni možički, ob progi si videl postaje in hiše za čuvaje, fantu so dali cele bataljone svinčenih vojakov, nabavili so mu mesta s cerkvenimi zvoniki, kupili rudokop, iz katerega so vozili delavci premog, in otroku je bilo le treba pritiskniti na električni gumb, da je umetna naprava oživela in se začela premikati. Kljub lepim igračam je bil deček nesrečen. Mornar Derevenko je moral namreč paziti, da se Aleksej ne spusti v tek, prepovedano je bilo fantu, da skače, da bije žogo, da se vozi na kolesu in večkrat je carevič jokajoč povpraševal mater: »Povej mi, zakaj nisem tak kakor drugi dečki?«

Navzlic največji pazljivosti se je večkrat pripetilo, da se je Aleksej kam udaril in brž se je pojavila na telesu modra oteklina in so careviča poprijele hude bolečine. Klicali so brzojavno iz Petrograda najbolj slavne zdravnike, a ti niso znali pravega leka in gledali brez moči, kako krvavi in gineva carski deček pred njihovimi očmi. Nikolaj in Aleksandra sta obupavala in klicala Boga na pomoč. Sreča je hotela, da se je krvavenje doslej vedno pravočasno ustavilo, in da se je Aleksej tako vselej rešil. Toda Bog si ga vedi, ali se v kratkem spet ne rani in umrje? Zato sta živela Aleksandra in Nikolaj v vednem strahu in neprestano se je prikazovala pred njunimi očmi podoba smrti. Bolezen careviča je globoko vplivala na življenje vladarske družine in udarila pečat na mišljenje in ravnanje dvora.

Samotne sobane.

Nikolaj in Aleksandra sta se čedalje bolj umikala družbi in živela sama zase. Poleg Aleksejeve bolezni je močno vplivala tudi sovražnost najvišje ruske družbe proti carici. Kako žalostna in pusta je postala slika ruskega dvora v primeri s sijajnimi časi prejšnjih vladarjev! Nekdanji ruski carji so se obdajali z najznamenitejšimi državniki in diplomati, z umetniki in učenjaki, z visokimi cerkvenimi dostojanstveniki in vojskovodji, v blestečih dvornah carskih dvorcev so se zbirale najboljše, najbolj darovite moči ruske družbe. Car sam je pohajal mnogo med ljudi, obiskoval številne družine ter spoznaval tako svet, njegove ideje in potrebe. Rusko dvorno življenje je zasenčevalo s svojim bleskom najimenitnejše prestolice zapadne Evrope.

Ko sta Nikolaj in Aleksandra zasedla prestol, je začel dvorni sijaj ugašati. Iz Petrograda sta se preselila v Carsko selo in občutno omejila sprejeme. Če je le mogel, se je car izognil obiskom ministrov in svetovalcev, in prosil, naj občujejo z njim pismeno. Izrazite in krepke osebnosti se niso več prikazovale v carskih dvoranah. Nikolaj je bil srečen, če mu ni bilo treba poslušati političnih poročil, ki so ga neznansko dolgočasila in mučila. Brzi sli in pobočniki so morali čakati cele ure v predsobah, preden jih je car puščal k sebi. Nobena stvar se ni zdela brezbriznemu Nikolaju dovolj važna in nujna. Zamorci z belimi turbani na glavi, od nekdanj čuvajj carjevih stanovanj, so zehali brez dela cele dneve pred vrati, ki so se le redko kedaj še odpirala gostom. Aleksandra je sovražila celo svoje dvorne dame in se umikala tem razkošno opravljenim kneginjam in groficam,

kolikor je mogla. Imenovala jih je »hudobne in hinavske mačke«, ki so vedno pripravljene, da spletkarijo in širijo o carici obrekljive vesti. Tudi najbližjih sorodnikov, velikih knezov in kneginj, ni hotela imeti vladarska dvojica v hiši, zakaj tudi njim ni hotela zaupati. Svečane pojedine so bile vedno redkejše, zlata in srebrna omizna oprava, prava umetniška dragocenost, je ležala shranjena v zabojčkih. Zase in za družino je Aleksandra ni potrebovala.

Večno nezaupanje proti ljudem okolice je udarilo poseben pečat življenju na dvoru. Kdorkoli je zagovarjal krepko lastno mnenje in se upiral, je postal kmalu Nikolaju sumljiv ali siten in so ga v kratkem odstranili iz njegove bližine. Tako se je zgodilo, da so se kretale okoli vladarjev samo nezanimive, medle postave, ljudje srednje miselnosti, ki niso nikoli ugovarjali, nikoli poročali o neprijetnih stvareh, temveč gledali le na to, da drže carja in carico v dobrem razpoloženju. Neverjetno majhno je bilo število oseb, s katerimi je car zaupno občeval in katerim je popolnoma verjel in poslušal njih nasvete: bila je dvojica ali trojica pobočnikov, stari dvorni minister grof Fredericks, poveljnik carske palače Vojejkov in par osebnih prijateljev vladarjevih.

»Zares bedne razmere!« — je vzkliknil nekoč zunanji minister Sazonov. »Polagoma se je naredila okoli vladarske dvojice praznina, nihče ne prihaja več v njeno bližino. Razen uradnih odnošajev med carjem in njegovimi ministri, ne prodre nikdar iz zunanjega sveta glas v to hišo.«

Politični krožki.

Čim manjše je bilo število oseb, ki so občevale s carsko družino, tem večji je bil njihov vpliv na Nikolajeve odločitve. V prejšnjih časih, ko se je trlo na dvoru mnogo sveta in ni bilo težko govoriti naravnost s carjem, so politiki, cerkveni dostojanstveniki in drugi veljaki razvijali svoje načrte, branili svoje koristi in uveljavljali svoje nazore kar na dvoru in tu so padale tudi končne odločitve. Odkar je postalo v Carskem selu vse tiho in ni car rad sprejemal niti sorodnikov, so se razmere korenito spremenile. Politično in družabno vrvenje se je umaknilo iz dvora v nekatere družine, kjer so se snovali politični krožki. Okoli par oseb, ki so preko kakega dvornega uslužbenca lahko vplivale na carja, so se zbirali v Petrogradu politiki, škofje, bankirji, častniki, državni uradniki, ter skušali s posredovanjem dvornega uslužbenca doseči pomoč pri carju. Carski služabniki

in vratarji so imeli vsak dan dostop do vladarja in vedeli o dogodkih na dvoru več ko vsi ministri. Osebni sluge Nikolajevi so lahko videli, kakšne spise ima na mizi, kakšna imenovanja je podpisal, katera je zavrzel, slišali, o čem se car razgovarja s carico, poznali njegovo mišljenje v posameznih zadevah in se celo sami spuščali v razgovor z vladarjem.

Kdor si je pridobil zaupanje in prijateljstvo takega služabnika, je postal naenkrat mogočna politična osebnost in bil gotov, da se mu bo petrograjska družba spoštljivo klanjala. Celotni ministri in veliki knezi so bili odvisni od poročil takih lakajev. Car je bil namreč mož, ki ni ljubil ostrih nastopov in sporov — in se ni zato spuščal nikdar v neprijetne razgovore z ministri. Če je hotel postaviti visokega uradnika, škofa ali ministra, ni tega povedal v obraz prizadetemu, temveč se je z njim celo prijazno in ljubeznivo vedel, a mu kmalu nato dostavil pisano odpustnico. Zgodilo se je tudi, da je Nikolaj sprejel in potrdil predloge svetovalcev, a se v par dneh premislil in izdal čisto drugačne vsebine. Nikdar niso bili ljudje gotovi, kaj car v resnici misli in kaj namerava storiti. Najbolj zanesljiva poročila o carjevih namelih in sklepih so imeli njegovi sluge.

Vsled dolgoletnega prijateljstva z enim izmed carjevih služabnikov je postal v Petrogradu knez Andronikov politično vodilna osebnost. Njegov politični salon ali krožek je bil mnogo časa najimenitnejši v prestolici. V njegovem stanovanju se je shajala dnevno kaj pestra družba: uradniki, ki so želeli napredovati v službi, odlikovanj željni častniki, popje, ki bi bili radi postali škofje, ministri, da zvedo, kakšen vtis so naredili na carja njihovi ukrepi, ubogi židje, da preprečijo svoj izgon iz Petrograda, poleg teh pa tudi različni vohuni in špekulanti. Najbolj se je zanimala za hišo kneza Andronikova državna policija in notranje ministrstvo. Policija je sklenila s knezom kar pogodbo in ga postavila proti zelo bogati odškodnini v svojo službo. Plačevala mu je stroške za vzdrževanje salona in gostitev obiskovalcev in skrbelo tudi za njegove osebne potrebe, ki so bile precej velike, ker je bil knez silno razsipen in razkošen. Zato je javljal Andronikov policiji vse, kar je zvedel z dvora, obenem pa tudi želje in misli ministrov in drugih veljakov, obiskovalcev kneževega salona. Tako je vršila policija nadzorstvo nad vladarjem, a znala tudi, kar so poročali ministri in drugi politiki preko Andronikova na dvor.

(Sledi.)

Prof. Rado Bednarik:

STARE PRIČE.

NAŠA majhna dežela ob sestanku treh glavnih evropskih plemen hrani raztrošenih še dokaj starih prič. So to morda le robni zapiski v zaprašenih bukvah, včasih le star kamen ali razvaljeno ozidje, tu in ondi že izlizani napis, dostikrat pa samo pričevanje po spominu starih ljudi, ki hranijo ustno izročilo od dedov, že davno pozabljenih. Vse te stare priče so zgovorni pripovedniki o minulih dneh, pa tudi živi priganjavci sodobne zavesti in ne malo opominjevalci, da z merilom prejšnjih dni odmerjaš dneve rodovom, ki prihajajo.

Čujmo, čujmo, kako pričujejo te stare priče.

Sv. Križ, vipavski.¹

Iznad griča sredi prelepe Vipavske doline se začudeno ozira v svet staro mestece Sv. Križ. Tujec, ki se morda že stotič pelješ mimo po vipavski železnici, ne veš, da je z zgodovino svetokriškega mesteca in njegovega kapucinskega samostana spojen del naše zgodovine.

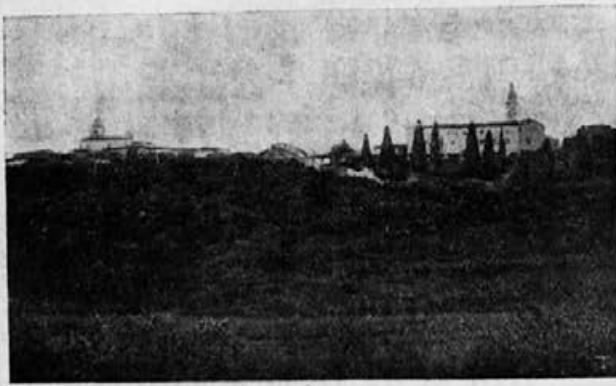
Ime Sv. Križa se prvič bere na neki darilni listini vojvode Bernarda Koroškega od 29. avgusta l. 1252. V tej listini potrjuje omenjeni vojvoda opatiji v Rožacu (blizu Čedadu) nekatera posestva in kraje, ki so prosti zaščitništva Rudolfa Devinskega (v listini je pisano »de Dewino). Med temi kraji se omenja tudi »villa Crucis« t. j. naš Sv. Križ.

Ko so v 15. stoletju grmeli Turki od vzhoda in jeli stegovati Benečani od zapada svoje roke, je zadnji goriški grof Lenart († 1500; pokopan v goriški stolnici) l. 1482. sezidal utrjen stolp v Sv. Križu. Grof Anton della Torre je bil prvi zapovednik in svetokriški gospod.

Cesar Maks, prvi Habsburžan, ki je zavladal po smrti goriških grofov nad našimi kraji, je 3. januarja l. 1504. podelil Sv. Križ Vidu della Torre. Tri leta pozneje je Sv. Križ dobil tržne pravice, t. j. smel je prirejati vsakoletne sejme. Tedaj je segala svetokriška grofija od Gojač do Hublja in od Vipave do vrh Čavna. Posestva okrog Ajdovščine sta Mihael in Febo della Torre prodala kraškim plemičem Elacherjem.

Od aprila l. 1508. do junija 1509. so v Križu gospodarili Benečani. Tedaj so menda

¹ O Sv. Križu so podatki pri Czörnigu, Morelliju in Rutarju. Po slednjem je spisal »Opis Sv. Križa« (1904. Gorica, Nar. tiskarna) učitelj Medvešek.

Sv. Križ od juga.

prvič pokali topovi po naših krajih. Pravijo, da je v zidu Koroščeve hiše pod župno cerkvijo še sedaj neka krogla iz kanona. Ko so Benečane Avstrijci pregnali, je Vid grof Thurn (to ime se odslej v listinah bolj pogosto pojavlja kot »della Torre«) že imel vse sodne pravice. Prej je hodil Križane soditi sodnik iz Gorice.

15. januarja l. 1532. je cesar Ferdinand I. povzdignil Sv. Križ v mesto. Meščani so imeli pravico voliti si sodnika, postati obrtniki in trgovati, ter imeti dva stalna letna sejma enega v nedeljo po Sv. Rešnjem Telesu, drugega pa 14. septembra. Sejmske pravice so bile v srednjem veku za mesta in trge vir dohodkov. Mestne pravice je znova potrdil cesar Ferdinand I. 25. julija 1535. in Jožef II. l. 1781.

L. 1605. je zadnji gospod svetokriški iz rodovine Thurnov grof Henrik Matija prodal Sv. Križ grofu Hermanu Attems. Attemsi (furlanska plemiška rodbina Attimis) so bili povzdignjeni celo v državne grofe in so se podpisovali »von Heiligenkreuz«. Attemsi so koj ob pričetku svoje vlade po pravili od Benečanov pokvarjeno obzidje. Na severnih glavnih vratih je še danes letnica 1613. Grof Friderik Attems je poklical v Sv. Križ kapucine. L. 1637. so položili temeljni kamen za samostan. Istočasno je Friderik ustanovil kapucinski samostan v Gradški. Kapucini so imeli dolžnost pridigovati tja do Idrije. Često so samostanske družine neredno opravljale to svojo dolžnost. L. 1604. n. pr. je vlada opozorila goriške kapucine na njih dolžnost.

Najimenitnejši med svetokriškimi očeti je bil Janez Krstnik »a Santa Cruce« (tako se je sam podpisoval). Rojen je bil, vsaj naš zgodovinar Rutar je tega mnenja, v Črničah iz plemenite rodbine Lionelli. Nekateri zgodovinarji pa sodijo, da je oče Janez Svetokriški rojen v Sv. Križu okoli l. 1664. Umrl je l. 1714. v Gorici. Kot pridigar je prav tako

slovel kot Trubar ali znameniti škof Hren. Izdal je 5 zvezkov svojih pridig. Prva dva v Benetkah, ostale v Ljubljani.

L. 1840. je bil samostan skoraj prazen in je začel razpadati. Kasneje so ga začeli gvardijani Škodnik (iz Bodreža pri Kanalu), Inglič, Vakšelj in Kemperle popravljati. Danes je v prav dobrem stanju.

Toda vrnimo se zopet k svetokriškim gospodom. Attemsi so blago vladali. Ob času splošnih kmečkih puntov so bili podložniki svetokriških grajščakov mirni.

Ko so l. 1809. Francozi tretjič zasedli Goriško, so prišli tudi v Sv. Križ. Tu je bil sedež kantona; svetokriški kanton z Vipavo vred je spadal pod goriški distrikt in ta pod provinco v Trstu. Za župana (méra) v Sv. Križu so Francozje postavili nekega Žigo pl. Wichtensteina, ki je bil lastnik sedanjega Mrevljetovega posestva. Zato stari ljudje še danes pravijo pri hiši pri »Mérovih« ali pri »Gospodovih«.

Kriški samostan.

Avstrija je po l. 1813. še ohranila v Sv. Križu okrajno sodnijo in davkarijo. L. 1842. so pa tudi to dvojje odpravili. Uradniki in njih družine so odšli. Sv. Križ je začel izgubljati svoje srednjeveško mestno lice in svoj vpliv v prid sosednji Ajdovščini. Grad je začel propadati, ker so se graščaki preselili v Furlanijo. L. 1864. je burja grad popolnoma odkrila in žalostne razvaline so še ostale kot neme priče stare slave svetokriških grofov.

Poleg grofov so bili znamenitejši meščani še omenjeni Wichtenstein, potem Cotiči in vitezi Zweckenburg. Ti slednji so imeli svojo posest na Cesti, kjer je sedaj Črnigojevina. Stari ljudje še pravijo ondi »na Cvekoviči«, (mlajši rod že pravi »pri Bukvarjevih«, ker je tam bil knjigovez). Tako je nastalo tudi ime za »Petrogašovšče«, (posestvo ob cesti proti Ajdovščini od priimka Petrogalli. No-

tar Jožef Bartolomej Petrogalli se namreč omenja l. 1715. pri nekem testamentu Karla Giglio.

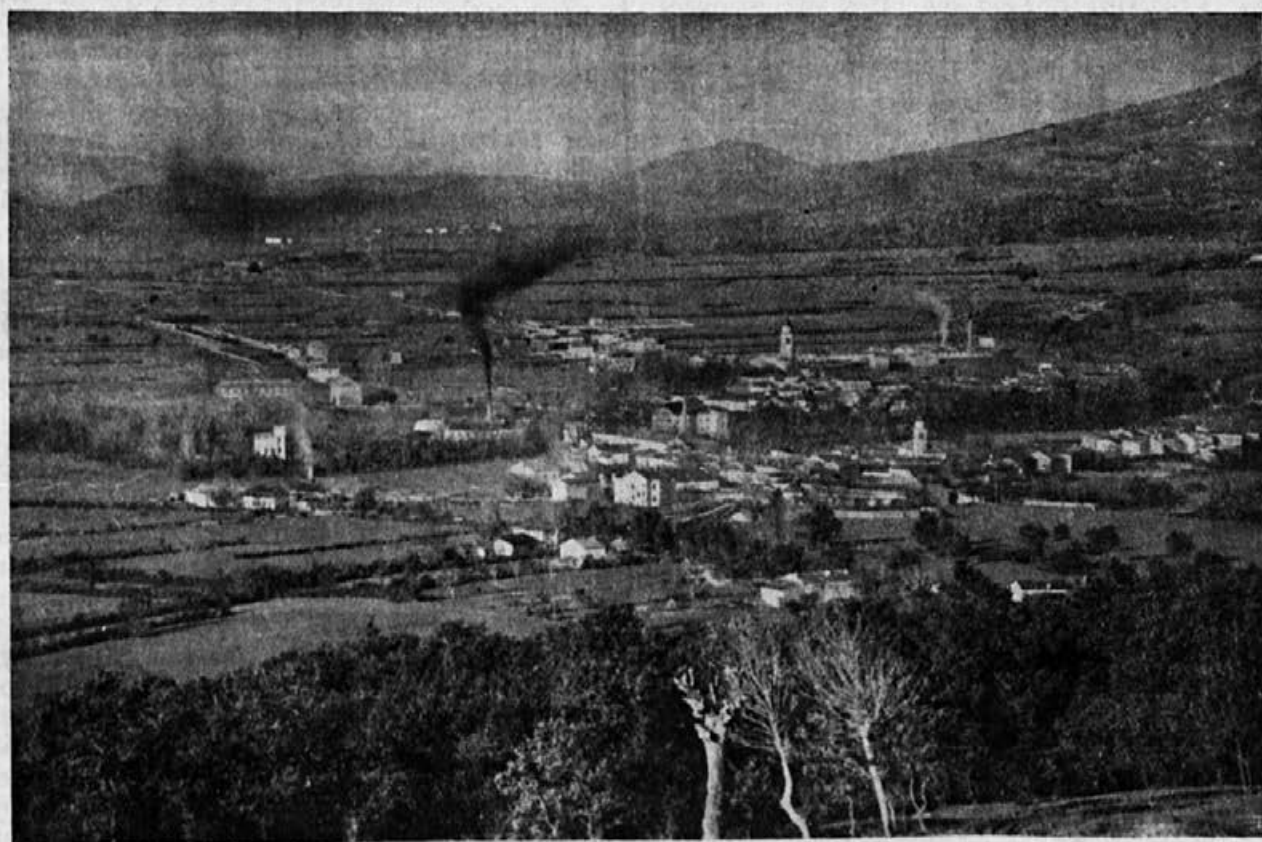
Star ostanek iz srednjega veka je še spomin na »Kriško gardo«. Prvotno je bila to oborožena družina domačih grofov. Rutar piše, da je imela l. 1780. 165 mož, ki so bili razdeljeni na 4 čete. Imeli so bele hlače in črno bluzo, zastava je bila belo-rdeča z grbom grofov Attemsov. L. 1903. so meščansko stražo preuredili. Dobila je tudi novo zastavo za 900 kron. V zastavo so bili všiti vsi avstrijski grbi. Brž po vojni je garda¹ propadla, ker ni bilo več pomena, da bi še živele.

Počasi bo čas razpršil tudi izročilo na staro preteklost in le še na kakih papirjih

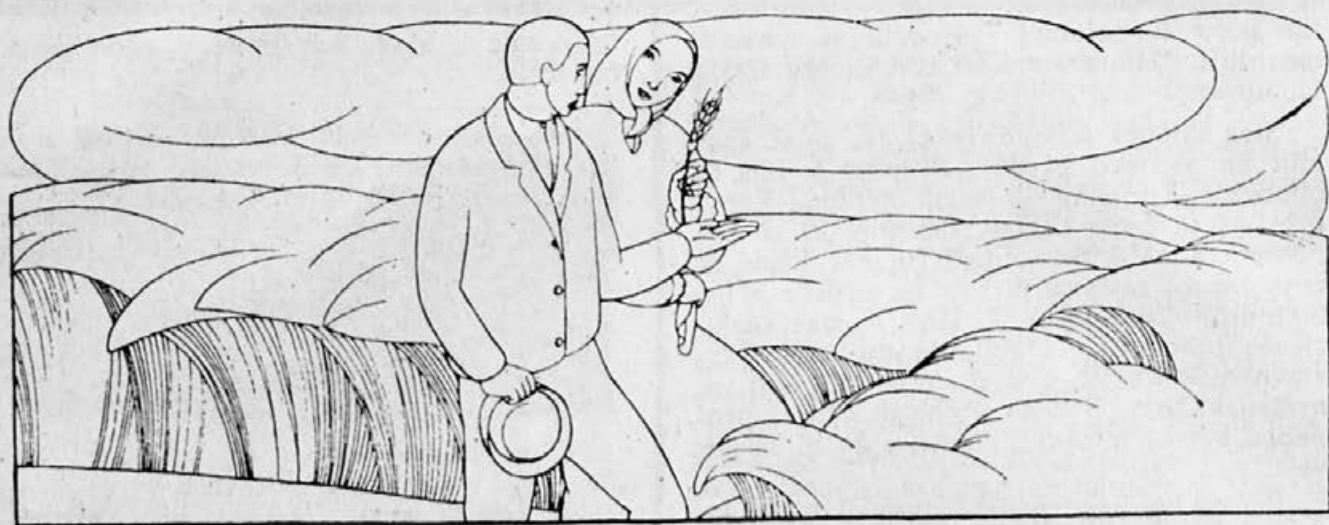
bodo mlajši brali, kar je že v zgodovinski pozabi.

¹ Po svetokriški okolici kroži par zabavljic, ki kažejo, kako je nekdanja slavna meščanska straža zgubila svojo staro slavo. Ena je take:

Kriška garda ima dobre jagre:
imá počasne ino nagle.
Šli so oni dan na jago,
vid'li so zverino mlado.
So mislili, da je lisica,
bičá pa Benkova je psica.
Bi radi žmahtno mesce jeli,
pa špeha niso imeli.
Brž pošljejo po špeha kilogram,
Žukč pa pravi:
»Prmejduš, na upanje ga pa ne dam!«

Vipavska dolina od Šturij do Sv. Križa.

V NEDELJO POPOLDNE

NEDELJA JE.

SVEČANI mir je legel na vas in objel hiše in hišice. Kako dobrohotna in blagodejna je ta nedeljska tihota! Nehote sili človeka k premišljevanju. Pred njim se odpira novi teden poln skrbi, vprašanj in ugibanj. Za njim izginja pretekli, istotako poln izkušenj, prevar, pa tudi veselja.

Primakneš si na spomladansko solnce klozico, podpreš glavo in misliš... Kot neugnana deca so te nedeljske misli. Raztresene, strahotne, razposajene so. Kdo naj jih uredi in umiri! Majceno težavo ti slikajo kot strašno težo, drobčkano veselje povečajo v neizmerno radost, vedno in vedno se rade sučejo okrog starih, kislih, že milijonkrat pogreth misli: Kje bom jemal!

Da uredi in usmeri na pravo pot naše misli v tihih popoldanskih uricah, v to je namenjeno to priprosto kramljanje. Tvoj največji zaklad — družino ti bo opisovalo. Edino svetišče, v katero nima pravice seči nobena zlohota roka, je naša družina. Edina kalica je, na katero se ozira nebroj oči z upanjem in skrbjo. V njej je zdravje in življenska moč rodu, ki prihaja za nami. Kakšna bo prihodnost tega rodu? Slikamo si jo jasno in vedro, pa se nam hipoma nagromadijo na obzorju temni oblaki, ki grozeče žugajo mladi človeški setvi, ki je komaj pognala!

Ti sodiš najbrže prihodnost svojih otrok po denarju, službi, gruntu, doti, poroki! Želiš si mirnega kotička in polne sklede. Bog ti daj obojega! A v tem, recimo samo v tem, ni jasne bodočnosti. Le v tvojih otrocih in vnukih se konkretno zrcalijo bodoči dnevi.

Kakšno vlogo bodo igrali tvoji potomci na domači grudi? Bodo ljubili tvojo dediščino, spoštovali tvoje nazore in vztrajali na tleh, ki si jih ti orosil z znojem in božal z žulji? V tem je rešitev uganke, katero stavi pred oči bežna zgodovina rodov, ki so sicer bili in imeli, pa so izginili in izgubili, ker niso znali čuvati biserov.

Družino si ustanavljajo ljudje iz raznih nagibov. Nekateri radi koristi, drugi iz užitkov spolnega nagona, tretji iz družabnih ozirrov. Pa veš, kakšen razlog je edino pravi? Oni, ki te vodi v družino zato, da boš svojo osebno žrtvoval skupnosti medsebojnega življenja, skupnega dela in skrbi. Četudi se pri tem individualno življenje uporablja kot gorčična sveča, boš v družini ostal večni, v njej boš rasel in se izpopolnjeval. Družina mora spojiti svoje člane duševno, da se čutijo medseboj najožje združeni. Kaj ti govore smejoča se usteca otroka, ko te z rokami pozdravlja vračajočega se domov? Kaj občutiš ob prvi besedi, s katero te pokliče tvoje dete? Vsi ti znaki so jasen dokaz, da se v otroški dušici nezavedno vzbujata zavest: Mi vsi smo eno: oče je moj, mati je moja, jaz sem njihov. Te zavesti mu nisi vsadil otroku ti: privrela mu je že iz notranjega nagona. To družinsko zavest morajo starši gojiti in vzbujati, da postane močna in živa. Ne vzgojiš jo pa z igračami in sladkorjem, temveč z dejavno ljubeznijo, ki jo izkazuješ otroku. Že v mladih letih se na ta način srečata iskrica otroške ljubavi in požrtvovalne ljubezni roditeljev ter zažarijo skupno v mogočen kres, ki ga ne morejo pogasiti ne leta ne dalja ne starost in ne smrt. Če hočeš, da bo otrok tvoj, glej, da boš ti njegov!

MARJETICA.

Uvod.

PRED menoj leži knjiga, ki nosi naslov »Marguerite« (izg. Margerit, Marjetica). Spisal jo je frančiškanski pater Lekeux, ki je bil preje častnik v francoski armadi. V njej opisuje življenje svoje sestre, učiteljice Marjetice. To ni navaden življenjepis, kot smo jih vajeni po starokopitem načrtu. Apostolska zgodba je, v kateri nastopa dekle, polno odpovedi, nesebične ljubavi, svetega idealizma in močne osebnosti. Ravno za naš materialistični čas, ko izginja nesebičnost, raste pretirano udobje in se širi kot kuga strastna prenasičenost, riše pisatelj v prelepah slikah vzor nesebičnih žrtev, ki jih je darovala v blagor ubogim preprosta učiteljica. Kako privlačna je ta resnična zgodba mlade učiteljice, priča 15 izdanj, ki jih je knjiga doživela v par letih.

Prvi korak.

»Dober večer, dušica!«

Marjetica ni odgovorila. Vrgla se je v naslanjač in molčala. Bil sem navajen njene vihravosti, zato sem molče nadaljeval svoje delo. Ko sem se čez nekoliko časa ozrl proti njej, je uprla vame svoje žive, črne oči in me rezko vprašala:

»Povej, kaj bi storil ti v mojem položaju?«

Vprašanje je moralo biti dokaj pomembno in me je naravnost presenetilo, ker ga je stavila sicer živahna sestra z nenavadnim glasom in posebnim poudarkom.

Že večkrat je sedela v naslanjaču in iskala pri meni nasveta v tem in onem leposlovnem ali verskem vprašanju. Danes se mi je zdela pa neverjetno resna. Na čelu se ji je zarezala odločna gubica in ustnici sta ji trepetali. Šlo je za važno odločitev v njenem življenju.

Imela je devetnajst let in je ravnokar dovršila izpit za učiteljico. Zrla je v bodočnost z globokimi sanjavimi mladostnimi očmi, uverjena, da jo lepe sanje ne bodo goljufale.

Kako lepo je sanjala o prihodnosti! Sklepnila je, da pojde na visoke šole nadaljevat študije. Hotela je postati izobrazena dama, da bi jo cenila odlična družba. Premalo se ji je zdelo biti ljudskošolska učiteljica. Za hotelo se ji je po časti in življenju.

Le en pomislek jo je vznemirjal. Najini starši so bili priletni in so živeli v skromnih razmerah. Majhna plača, ki jo je dobivala skrbna mati, je komaj zadoščala za vsakdanje potrebe in za šolanje najmlajšega brata. Jaz sem bil na tem, da v par tednih

odrinem v samostan. Kdo naj pomaga starejšemu? To vprašanje je mučilo blago sestrico, zato je videla svoje načrte ogrožene.

Več tednov je bila zamišljena. Včeraj so jo našli celo objokano pri knjigah. In komu ne bi bilo težko, ko s strahom gleda v bodočnost!

Odložil sem pero, gladil si gosto brado in mirno zrl v Marjetico.

Molk je pretrgala sunkoma. »Zdi se mi, da postaja oče žalosten, kadar govorim o vseučilišču in ravnotako mati. Želita, naj bi postala učiteljica na ljudski šoli!«

»Že res... toda vkljub temu ti puščata prosto voljo!«

»Vem! Mama sicer ugovarja nadaljnim študijam vsled mojega slabotnega zdravja, toda jaz se čutim dovolj trdno. Bolj važen bo drugi razlog: oba postajata stara in potrebujeta pomoči. Veš, kaj te vprašam: »Imam-li pravico, da ju zapustim in grem za svojimi načrti?«

»Pravico imaš! Koncem konca lahko živiš od tega, kar imata. Toda lepše bi bilo vendarle, da se žrtvuješ za staršel!«

Zopet se je zamislila. S tresočim glasom je nadaljevala: »Ne vesta, kaj zahtevata od mene... Taka žrtev je moja smrt. Ti veš, kakšno veselje imam do učenja. Glej! Dobil bi pogled v drugi svet, seznanila bi se z odličnimi sošolkami uredila bi si lahko življenje po svoji volji. Tako pa — učiteljica otročajev! Privezana bom kot pes na verigo, ubijala se bom z abecedo in poslušala škripanje kamenčkov po tablicah, zvečer bom pa rezala kocke iz papirja za igračkanje. Pomisli, kakšna idealna družba in služba!«

Hipno se je dvignila pokoncu glas, ji je trepetal in telo se ji je bliskoma zravnalo, kot bi slutilo bližajočo se nevarnost.

»Ali ne uvidiš, da je taka odpoved hujša kot smrt? Kaj tacega ne more vendar nihče zahtevati od mene. Saj niti dvajset let nimam!«

Zopet se je spustila v naslanjač, povescila glavo, stisnila pesti in nemo zrla v kot. Smilila se mi je.

Mirno sem jo motril. Čimdalje sem jo opazoval, tembolj mi je vstajalo v duši prepričanje, da ima prav. Bila je lepe rasti, ko dravih las, bolj majhna, a gibčna in razumna. Iz bele bluze se ji je dvigala glavica kot cvet tulipanov. Ni imela sicer klasičnih potez, a bile so pravilne in mladostne. Iz oči ji je sijala globoka otožnost in presenečenje. Zdelo se mi je, da sedi pred mano temni seraf iz znane Michelangelove freske. Kako naj to dekletce prenese zahtevano žrtev? Preveč je za njene mladostne rane.

Tudi jaz sam sem bojeval pred tedni enak boj in prestal podobno krizo. Z božjo pomočjo sem prišel do sklepa, da ima človeško življenje le tedaj svoj pomen, ako je usmerjeno po božji volji. O, tudi v meni je vse vrelo! Kako naj pustim zlate oficirske okraske, lepo umerjene bluže in se vržem v mešniško haljo! Pa sem se dobojeval: smešno se mi je zdelo sedaj vse to, kar me je odvracalo od cilja. Zavriskal sem, ko sem sežgal mladostne spise in ves srečen sem se počutil v odpovedi. Zakaj ne bi preskrbel enake sreče svoji ljubljeni sestri? Zakaj ne bi tudi ona delila z menoj grenak kruh odpovedi, ki je pa edino rešilen za dušo? Čemu naj bi ona, ki ima postavno angela, služila blatu in vrednotam brez cene?

»Čuj me, dušica, odgovor ti bom dal. Ne jaz, temveč nekdo drugi!« Odprl sem evangelij pred seboj in čital s poudarkom: »Kdor hoče iti za menoj, naj zataji samega sebe, naj vzame dnevno križ na svoje rame in naj mi sledi...« »Ako pšenično zrno ne pade v zemljo in tam ne umre, ostane neplodno; ako pa umre, donaša bogate sadove...« »Kdor hoče rešiti svoje življenje, ga bo izgubil; kdor bo pa življenje izgubil, ga bo rešil...«

»Kaj koristi človeku, ako si pridobi ves svet, pri tem pa izgubi svojo dušo!«

»Sestra, to uči Bog; meniš, da se moti?«

Molčala je, resno zrla predse in naslonila bradico na roko. Čital sem dalje:

»Ne zbirajte si zakladov, ki minejo! Rajši zbirajte zaklade za nebesa, ki jih ne uniči čas ne molji...«

Nihče ne more služiti dvema gospodoma; ali bo enega ljubil, drugega sovražil, ali pa bo z enim bolj prijazen, z drugim pa osoren. Ne morete zajedno služiti Bogu in mamonu!«

»Kaj cikaš na mamon! Ta me ne vabil! Rada sem ubožna, a živeti pa le hočem... Premagovala se bom pač in tudi žrtev se ne bojim — a kaj takega!«

»Poslušaj, Marjetica! Ali hočeš imeti srečno življenje?«

»Sevedal!«

»Hočeš-li imeti tudi srečno večnost?«

»Gotovo — ali pa moram raditega postati učiteljica? Kaj ni mogoče priti v blaženstvo, ne da bi imela tako trpko življenje?«

»Saj si čula: Kdor hoče iti za menoj, naj zataji samega sebe in naj vzame svoj križ!«

Je to huda žrtev, a neobhodno potrebna. Kdor hoče živeti, mora umirati!«

»Umirati, umirati!... Ali mora zatajevati nje iti res tako daleč?«

»Mora... Ne mora! Če hočeš ostati egoistka, ne! Če se hočeš poročiti, potem...«

»Poročiti! Moj Bog, zakaj pa tako hitro menjaš objekt!« »Ne menjam predmeta jaz. Le ti bi ga zamenjala, če se poročiš! Skrb zase in za družino bi te vrgla v meščansko ozračje: mamon bi te uklenil, primorana boš skrbeti za denar in iz drobne moje golobice, bi postala debela, rejena kokodajsa! Oprosti pri-meri! Bog varuj, da bi ti kratil prostost! Le to vprašam: Ali ne bi hotela darovati svojega življenja Bogu in revnemu bližnjemu? Saj pravi Bog sam: Kdor življenje izgubi, ta ga bo našel!«

Sedela je blede in vase zamišljena. Videlo se je, da hoče resnice, obenem pa se je bala odločilnega koraka.

Pogledala me je in ugovarjala:

»Zakaj pa ti ne ostaneš pri starših?«

»Jaz?«

»No ja, ti! Svetuješ mi, naj staršem pomagam. Zakaj bi jim pa ti ne pomagal, ko jim lažje? Pa greš v samostan! O tudi jaz bi rajši šla v samostan kot pa v šolo!«

»Poglej, dušica! Kakor si sama izjavila, je zate šola poseben križ. Rad bi te videl popolno in zato ti prav priželim to mučeništvo!«

»Ti postajaš grozovit!«

»Nikar, sestra! Saj to hoče Bog sam! Ali boš njemu predbacivala? On, ki je krvavel za nas na križu, ima pravico zahtevati od nas trpljenje. In ko boš stala v šoli osamljena, utrujena, brez prijateljice, ali ne boš lahko govorila Gospodu: Glej, kako sem se žrtvovala za Te, moj Bog!« Medtem, ko sem to govoril, je upognila glavo in skrila obraz v roke. Nato sem zaslišal pritajeno, presunljivo hlipanje, znak neizrekljive bolesti. Naslonila se je na ročaj naslanjača in krčevito zajokala na glas.

»Ubogo dete!« sem mrmral in solze so mi stopile v oči.

Sedel sem prav poleg nje in jo nalahno pobožal.

»Sestrica, saj vendar veš, da si prostal! Nočem te siliti in tudi Stvarnik te ne sili. Niti tega ne zahtevam, da se sedaj odločiš. Premisli, imaš časa dovolj!«

Dvignila je glavo in vprla vame solzne oči. Ustnice so se ji tresle, telo je trepetalo, naenkrat pa je dvignila pogled proti nebu, povsila oči in sklenila roke. Samo par besed je izgovorila mirno in odločno: »Radi Boga in staršev se odpovedujem načrtom!«

Globoko me je presunil ta prizor. Naslonila je glavo na mojo ramo in se smehljala. Jaz pa sem molil k Gospodu, naj sprejme njeno sveto žrtev ter naj ji pošlje angela tolažnika in bodritelja.

Naslednjega dne je bila gotova stvar, da postane Marjetica učiteljica. Nihče ni zve-

del, kakšnih žrtev jo je stal ta sklep. Hodila je okrog resneje, a popolnoma mirna in udana.

Ločila sva se istega dne. Jaz sem odšel v samostan, ona pa v Lieg kot ljudskošolska učiteljica. Ob slovesu me je objela in prosila: »Moli zame!« Čutila se je še preslabotna, da bi mogla piti kelih samoopovedi. Toda angel božji je bil pri njej.

(Nadalje prihodnjič.)

Grivški:

OZEBKI.

NEDELJA je danes, praznik miru. Zato se ne bom pričkal z vami, ali ozebki ali ozeblina, ker ni važno, kakšnega spola so. Ugotavljam, da so jih preteklo zimo nosili zastopniki moškega, ženskega in srednjega spola. Zato so zame ozebki skupno ime.

Pobožna navađa je bila, da so se ljudje po prestanih hudih boleznih, kakor so: kuga, krvava griža, ošpice, kolera itd. v procesijah zahvaljevali Bogu, da jih je rešil teh bridkih nadlog. In za ozebke? Lepo vas prosim: na tisoče rok bi se moralo dvigati v nebo in deset tisoč parov nog bi moralo na romanje, ko je minila grozna, vsepovsod razgrajajoča bolezen. In kaj zreš? Prišlo je in minilo pa — mirna Bosna! Ni ga, da bi se zahvalil!

Ozebki so torej hvala Bogu minili. Ali ste že kdaj pomislili, kaj so pravzaprav ozebki? Da ste videli cele jate kislih obrazov, cele karavane čotastih pešcev, med njimi zlasti dražestnega spola, pa bi mi priznali, da so ozebki huda kazen božja.

Poznamo tudi druge slične bolezni n. pr. ture, grinte, žulje, bradavice, kurja očesa itd. Razlika med tem krvavim sorodstvom je ta, da se ti ozebek naredi kvečjemu na nogah, rokah, ušesih, izjemoma tudi na nosu. Ture imaš lahko povsod, celo na zelo neprilicnih mestih svojega telesa, kurjih oči zastonj iščeš na nosu, na ušesih, tudi na trebuhu jih redno ni — so le na nogah. Bradavic nimaš na podplatih, ne zmeniš se zanje na hrbtu; nerodno pa je, če ti zrastejo na nosu, kot lešnik debele. Žulji so doma na rokah, tudi na nogah in celo na najtrpežnejšem delu človeškega telesa, na nosu jih redno ni, tudi na ušesih se ne pojavljajo običajno.

Drugače je z ozebki. Ti ljubijo telesne končine, torej najbolj občutljive dele in so zato hudo nadležni ker povzročajo poleg drugih boli tudi živčne bolezni, zlasti nestrpnost, ki jo zovemo tudi nervoza.

Značilno pri ozebkih je tole: Ime imajo od zebsti, torej od mraza, pa te pečejo in skelijo kot ogenj. In še to! Čimbolj se jih varuješ, tem prej jih dobiš in čimbolj jih odganjaš, tem rajši te imajo. Ozebek te ne vpraša, kje se hoče naseliti. Brezobzirno ga opaziš danes na sredincu leve noge, jutri na palcu desne roke.

Kakor so vidni ozebki sami na sebi, tako so usodne njih posledice.

Drejče Komajzlec, ugledni vaščan občine Mreznica, 56 leten, zasebnik v zadružni šoli blagonravne polovice Filomene, poročen 38 let, samostojen redkokedaj, bolan nikoli, brez vidnih posebnih znakov, če izvzamemo bazar krenasto kožico na nosu, je preteklo zimo dobil hude ozebke na nogah. Posledica: Ločitev od zakonske postelje vsled ozebkov. Ej šmenta, kako to? Postarna Filomena ni mogla trpeti, da bi jo neprestano brcal po noči, zato je Drejče vdano in potrpežljivo prepeljal svojo posteljo tri korake na levo. Ni bil kriv tega on, temveč ozebki. Filomena tega ni upoštevala, dasi navadno ženske uvažujejo vsako malenkost. — Fabjanček Šoštarjev, devetletni prestolonaslednik posestnika Florjana iz Kota, je bil dva dni brez kosila — vsled ozebkov. Kako to? Navadno se postiš, če te želodec boli. Fabjančka so pa ozebki skeleli, zato ga je premamila skušnjava, da je v šoli med poukom desetkrat brenil sosedu Cmerikovega Pepčka in bil zato obsojen na strogi post, poostren s samotnim zaporom. Neža Cekin, vpokojena bravnjeka, je morala na račun ozebkov sodnijskim potom plačati Lukežu Mastnjaku 214 lir. »Zakaj ste kradla drva Mastnjaku?« jo je karal sodnik. »Moj Bog, gospod sodnik! Zeblo me je, ozebke sem imela na rokah, pa so me tako srbeli, da sem šla po drva! Drvnič, ozebkov pa vse polno! Mislite si, gospod sodnik, da bi vi imeli ozebke...« »Tiho! Plačajš 214 lir, če ne greš v zapor en teden!« Rečeno, storjeno! Doroteja Šilec, poštena žena in mati osmih nadebudnih, kot riba zdravih otrok, je imela nesrečni porod. Vzrok — ozebki. Ne pri njej, tudi ne pri novorojenčku: babica Tina je prišla prepozno, ker so jo ovirali — ozebki.

Dolga in bridka je veriga težkih slučajev, ki so jih povzročili — edino ozebki. Cela vrsta poskočnih gospodičen je bila prisiljena krevljati in se zvijati celo po glavnih mestnih ulicah. Vsled ozebkov so torej tudi cenjene dame bile prištete med invalide brez podpore ali s podporo od strani usmiljenih kavalirjev.

Vprašam javno: Ali ni zdravniškega sredstva zoper to kruto bolezen? Vsi doh-

tarji molčijo! Imajo najrazličnejše recepte, recimo zoper bradavice, mozolje itd., pri ozebkih so pa v zadregi. Ne rečem, da ni zdravil, še preveč jih je, a ne pomagajo nič!

To vam je bil potrpežljiv mož, Cene Špehavec! Tehtal je natančno 108 kil in 5 dek — brez tare! Tudi v njegovo, z mastjo zalito nogo — mislim, da je bila desna — so se naselili ozebki. Kako pomagati? Točno po navodilu se je vsedel Cene na okrogel stol in ukazal prinesiti dva škafa vode: v enem je bila zelo vroča voda, v drugem ledenica. Špehavec je s pomočjo boljše polovice in sinčka Rilčka zavihal hlačnice in začel kuro. Z naporom, kot bi dvigal v pristanišču cente, je spustil noge v vročo vodo in tako spačil obraz, da se je mali Rilček tolkel od veselja na kolena in klical: »Glej, mama, kako se tata grdo pačil!« In spet — točno po predpisih — je dvignil težo svojega telesa in švrknil v ledeno vodo, da je zarjul na ves glas! Rilček seveda zopet v smeh! Parkrat je Špehavec ponovil to zabavno komedijo, nato pa brcnil najprej v škafo, da se je voda zlila, nato v Rilčka, da se je zvalil na tla in kmalu bi skočil še v ženo, da ga niso ravno takrat zboleli ozebki — in sicer na levi nogi, kjer jih prej niti občutil ni.

Čisto drugače se je zdravila Micka Prgajz, 60 letna teta pri Šmončevih. Dekleta so ji pravila, da je novopadli sneg najboljše zdravilo proti ozebkom. Micka je verjela učenim nečakinjam, sezula coklje in nogavice ter počasi stopala na dvorišče, kjer je po noči zapadel sneg. Dvignila je krilo, kolikor se sme po predpisih in začela svoje zdravilno rošmanje. »Ajs! Joj! Bu!« Poredne nečakinje so pa gledale skozi vrata in se zlohотно smejale ter klicale: »Teta Mica pleše tango!« —

Jelar Šikavec, trikrat zaljubljeni urarski pomočnik je pa doznal, da je petrolej najhujši sovražnik teh prokletih ozeblin. Zjutraj je izdatno pomazal nesrečne noge, ki so neprijetno dišale tudi v navzočnosti treh nadeždnih cvetov. S studom so obrnile dišeče glavice proč, češ: Tako neokusen, pfuj!

Zorica Krmižljeva, ki je sedem let kandidirala brezuspešno za ljubi zakonski stan, je raztrgala doma dvoje copat. Čevlji so jo preveč tiščali. Celo rokavice so postale preozke. Rabila je naslednja mazila na »in«: formalin, glicerin vazilin, caharin in ... Seveda — zastonj!

Preobširna bi bila tragična zgodba, ko bi jo hoteli razpletati v podrobno. Splošno mnenje, ki prevladuje v modernem zdravstvu je tole:

Za bolezen so zdravila,
za ozebke jih pa ni.

Francka Zupančič:

KAJ NAM PRIPOVEDUJEJO KOLODVORI.

Mnogim našim dekletom z dežele je potovanje v mesto nekaj izrednega, krasnega, čudnega in mesto jim je cilj hrepenenja.

Kako skrivnostne načrte sestavljajo misli mladih glav! Že deklice sanjajo sladko bodočnost mestnega življenja, lepih oblek, lahkih čevljev, proč od zornega, umazanega dela in dolgačasne vasi... Kako se biva prijetno in lepo v velikih, gosposkih palačah, kjer so celo stopnice preprežene s preprogami in so sobe na večer tako bajno razsvetljene.

Ej, toliko mladih glav se ziblje v teh sanjah in razmišljanju, se vedno bolj odtuja preprostemu domu, tihemu in treznemu vaškemu življenju in delu. Skrbne in boječe opaža mati vroč in nemiren, tujine željan lesk v očeh hčere, spoznava nezadovoljivo hrepenenje, ki mu ni več utehe... in nazadnje se vda... da ji deklíč odhaja. Vlak sopiha v daljavo, vasica izginja; drugi ljudje, druge slike, drugi vtisi... glasno bije mlado srce: »Prosta, prosta!« Kako lepo je življenje!

Zal, prežal, ne sije zlato solnce dolgo na nebu bodočnosti. Že velik mestni kolodvor, množica neznanih ljudi, velika osamljenost in tujina, negotov cilj... vse to lega s svinčeno težo na dušo našega deklíča.

To vrvenje in zopet vsepovsod, to porivanje in privanje, nihče nima ozira na drugega in koliko jih dojde, ki niso nikamor in nikomur dobrodošli, ki ne dobe zavetja... Oj, če bi nam velikomestni kolodvori lahko govorili!

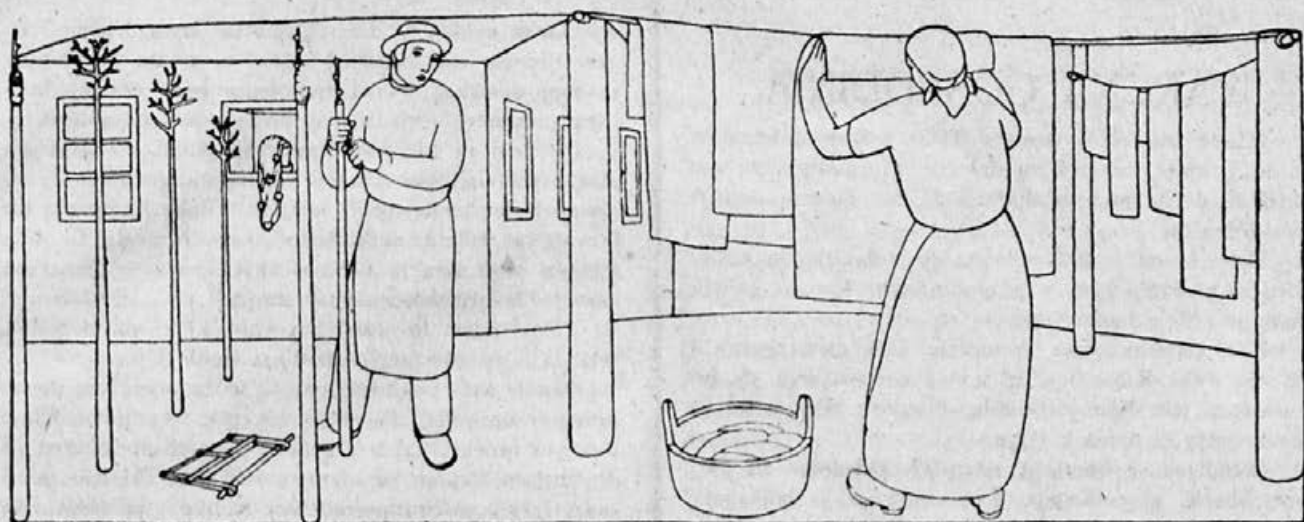
Poleg glasne radosti in veselih doživljajev vidimo tu bolnike, ki iščejo zavetja in pomoči v mestnih bolnicah; ubožce, ki so si z zadnjim beličem kupili vozni listek proti domu; vidimo brezposelne, ki jih razvedruje pestro kolodvorsko življenje in vrvenje... Vidimo tragične slike, scene. Drago dekle z dežele, poslušaj:

»Neizkušeno si, tuje, ne veš poti, ne ceste, ne poznaš življenja, ne poznaš cilja. Glej, mnogo brezvestnih ljudi te čaka vprav tu in zlorablja tvojo neizkušeno. Ti jim zaupaš; domnevaš jih vse dobre in meniš postene kot tvoje znance z doma. Ne veruj jim!

Kolodvori naših velikih mest. Koliko bi lahko povedali o pokopanih upih mladenk, ki so iskale v mestu svojo srečo in blagor in se že na kolodvoru strtih peroti ozirale po enem samem poznancu. Povedali bi o uvelih vencih, ki so snežnobeli krasili mlada čela in ki jih je ožgala strupena mestna slana...

Dekle! Ne bi ti hotela pristuditi mestnega življenja s takimi opisi! Toda pred nečem bi te posebno rada posvarila: Ne hodi na slepo srečo v mesto iskat za služka; ne misli: »Že kaj dobim, saj je mesto veliko in tudi zame bo kje kaj primernega!«

Gorje ti, če se ti pripeti kot sem navedla! Prihrani si grenak doživljaj velike, puste tujine; cena tvojega nemirnega hrepenenja po mestu bi bila prevelika — predraga!

Z A H I Š O I N D O M

NAŠ DOM.

Sredi mesta in v temni ulici, sredi vasi in osamljeni bajti v bregu, ob cesti in vodi stoje naši domovi: nekateri prostorni in bogati, drugi skromni in ubožni, nekateri podobni palačam, drugi so s slamo krite bajte, a vendar dragocene.

Spominjajo nas na naše dede, na njih trpljenje in veselje, spominjajo nas na naše drage starše, katere smo nesli čez prag na počivališče miru; dom nam vzbuja misel na trenutek, ko bodo tudi nas nesli tja, odkoder ni več povratka.

Mnogo jih je šlo iz našega doma v svet, o veliki noči, o božiču ali na starost so se vrnil. Mnogo jih je šlo v svet in niso se več vrnil, a v dnu svoje duše so sanjali vedno o trenutku, ko se povrnejo zopet v svoj rojstni dom, ki se je bleščal pred njimi obsijan s solnčnimi žarki: videli so dobro mamico ob ognjišču in peči, želeli so si njenega pristržnega objema.

Večino našega življenja prebijemo v domu. Noč in zima, počitek od trudapolnega dela, domače delo in marsikaj drugega nas veže na bivanje v domu. Da bi bilo to bivanje ugodno in prijetno, da bi bili resnično vezani na naš dom, to je namen poglavja »Hiša in dom«. O različnih stvareh bomo tu razpravljali, o čem vse, boste videli.

Z E M L J A Z A C V E T I C E

Če hoče človek živeti, mora dobivati hrano: tako je z živalmi in z vsemi rastlinami in tudi s cveticami.

Hrano dobivajo cvetice iz zraku in zemlje. Za hrano iz zraku že skrbi ljubi Bog, če nespametni človek ne krade cveticam potrebnega zraku. O tem bomo govorili enkrat prihodnjič. Danes nas zanima zemlja, pravzaprav prst ki naj nudi cvetici dovolj hrane.

Kot ni vsaka hrana za vsakega človeka, tako tudi ni vsaka prst za vsako cvetico; tudi cvetice imajo svoje posebne potrebe, posebne okuse, katere je treba upoštevati. Nadalje morajo imeti cvetice dovolj hrane, ker drugače trpe tudi cvetice lakoto, kot jo trpi človek ali žival, če ne dobi dovolj hrane.

V splošnem potrebujejo cvetice najrodovitnejšo prst. Naša navadna prst, kot jo imamo na njivah ni dobra, posebno, če je še bolj pičlo pognojena.

Najboljo zemljo, najprimernejšo prst za cvetice dobimo iz gnojakov, to je toplih gred, kamor vrtnarji vsade zimsko zelenjavo. Pri takih toplih gredah sestoji večkrat četrtnina ali še več vsebine iz gnoja, navadno konjskega, in ko ta gnoj dobro sprsteni, nam da izborno prst. Dobro prst za cvetice dobimo tudi ob gnojiščih in ravno to prst največ uporabljajo naša dekleta za polnjenje cvetličnih loncev in posod. Nadalje dobimo izborno prst v gozdih, posebno bukovih, kjer sprsteni odpadlo listje in vejice. Zelo dobro cvetlično prst dobimo tudi iz votlih vrb in drugih votlih dreves.

Vse navedene zemlje pa so za cvetice navadno prelahke. Zato je najbolje takim zemljam dodati eno četrtnino čistega, to je opranega drobnega peska. Cvetlično prst nadalje izdatno zboljšamo, če ji dodamo tudi eno petino zidnega ometa in eno desetino stolčnega drevesnega oglja.

Torej bomo vzeli pri pripravi zemlje za polnjenje cvetličnih loncev nekaj gozdne prsti, nekaj prsti iz okolice gnojišč ali iz gnojakov ali iz votlih dreves, potem nekoliko peska, malo zidnega ometa in nekoliko stolčnega oglja. Vse imenovano bomo dobro premešali ter, če le mogoče, pustili več časa počivati, ker dobro cvetlično prst dobimo šele, ko se vse imenovane snovi dobro združijo in dajo enotno prst.

Sedaj spomladi moramo oskrbeti cvetice z zemljo, posebno v onih posodah, kjer že dolgo ni bila spreminjena. Istočasno moramo cvetice presaditi v večjo posodo, če je prejšnja že premajhna.

Gizela Majeva:

VARČNA GOSPODINJA.

»Hude čase doživljamo!« Tako tožijo: deželan in meščan, kmet, uradnik in delavec. Gospodinje pa gos drnjajo, da ne morejo shajati, da ne morejo nasiti svoje družine.

Slaba letina je pritisnila na gospodarstvo in posledice so občutne tudi v gospodinjstvu. Kar ni uničila suša, je požrla huda zima.

Zdaj pa sije sonce že topleje, žarki nam ogrevajo telo in dušo. Kmet orje in seje z nado v srcu, da bo narava v tem letu prizanesla. Njegova tiha misel in vroča želja se dviga k Bogu.

Četudi so se zaenkrat zmanjšale skladišča na najpotrebnejše, si godrnjave gospodinje znajo pomagati. In tudi one gospodinje, ki niso znale biti prej varčne in iznajdljive, so dandanes gotovo pridobile to čednost, ker so prisiljene, da varčujejo.

Eno je gotovo in resnično: sila kola lomi. Revščina je nekaj zelo neprijetnega; ona ne dovolj človeku, da bi si privoščil niti vsakdanje življenjske potrebščine, kaj da bi sledil svojim željam! In vendar ga ravno ona primora, da se sprijazni s položajem, da postane varčen in iznajdljiv.

Da ne krenem na filozofično polje, pomislimo ne koliko, pri čem naj gospodinja štedi.

Človek se oblači, se hrani, dela, a si privoščiti tudi zabave. Za vse to je treba denarja in zopet denarja. Ta je okrogel; iz rok se ti kar zmuzne in nič ne kupiš.

Ker predstavlja denar premoženje, lastnino, ki jo uporabiš poljubno, in tudi, ker je plačan z denarjem predvsem možev trud in njegovo duševno ali telesno delo, ga morata oba, gospodar in gospodinja, znati ceniti in pravilno uporabljati. Izdati ga ne smeta po nepotrebnem.

Ako bi zakonca spravljala denar na kup ali ga nosila v hranilnico, a pri tem pritrgovala sebi in otrokom najpotrebnejše, bila bi skopa. Ravnala bi nezmislno, nečloveško in škodovala na zdravju vsem članom družine.

Kaj lahkomišelnost in nespametnost bi pa ravnala žena, ako bi izročeni ji denar čim prej zapravila brez preudarnosti in rabsodnosti, živela nekaj časa dobro in nakupovala nepotrebnega oblačila sebi in otrokom ter izrabila ves denar, še preden bi jo mož znova založil.

A tudi mož, ki raje nosi denar v gostilno in ga zapravlja za tobak ter pusti družino stradati, ni nič boljši kot slaba, zapravljiva gospodinja.

Prava modrost življenja je ta: prislужiti in pridobiti denar ter ga znati pravilno rabiti: varčevati, a ne skopariti; privoščiti si potrebno hrano, obleko in razvedrilo, a ne zapravljati. Prihraniti si za starost toliko, da ni človek odvisen od drugih in da ne pade v breme drugim. Kdor si hoče prihraniti razočaranja in bridkih preizkušenj, naj skrbi za slabe čase in za starost že takrat, ko je v cvetju življenja, v popolni oblasti svojih telesnih moči.

Dober, priden in zdrav gospodar je za družino najzanesljivejša zakladnica. Varčna in modra gospodinja je blagoslov božji. Ona zna denar prav obrniti, kupljene predmete ceniti in vsa živila prav uporabljati.

Pri čem in kje naj gospodinja štedi, to stoji zapisano v življenjski izkušnji posamezne gospodinje; zapisano je v njenih mislih, v njenem delu. Zaman bi zahtevali od mlade, neizkušene gospodinje, da bi bila povsem praktična in varčna. Ona se mora opirati na navsvete že preizkušene gospodinje.

Tu navedem le nekaj nasvetov, ki v splošnem povedo, kje in kako naj gospodinja štedi.

Ona je zato poklicana, da od moža prislужeni denar pravilno upravlja, da nabavi z njim vse potrebščine, živež in obleko, sploh vse, kar je v gospodinjstvu in družinskim članom neobhodno potrebno. Pri tem mora znati seveda dobro preračunati, koliko sme izdati, da ni primanjkljajev, da ne zaide v dolgove. Gospodinjstvo je nenasitno žrelo, ki neprestano sprejema in izrablja ter ima vedno nove zahteve. Vendar je odvisno od spretnosti in zmožnosti gospodinje, koliko denarja izda za vsakdanje potrebe. Ona lahko mnogo izda, a ne zadovolji družinskih članov; nasprotno, izhaja rabsodna in iznajdljiva gospodinja z manjšimi sredstvi v lastno zadovoljnost in v veselje družine.

Varčna gospodinja ve, kaj sme porabiti, tudi če živi v ugodnih razmerah, a bo izhajala in prav uporabila določeno in izročeno ji vsoto, tudi če moževa plača ni sijajna.

Gospodinjstvo nudi izredno veliko priliko za štedenje. Predvsem se varčna gospodinja udeležuje sama v gospodinjstvu, razume se, če ni drugače zaposlena, in če ji dovoli zdravje. Ako je preobložena z delom in ako zmore, si najme pomočnico, toda kljub temu ima vpogled v vse delovanje.

Velike važnosti je nakupovanje potrebščin, zato mora gospodinja preudariti, kaj bo nabavila in kje bo kupila. Blago ima svojo vrednost, zato je potrebno, da zna ločiti dobro blago od slabega, da kupuje pri trgovcu poštenjaku in se ne pusti zapeljati po zgovornem trgovcu, ki gleda le na lastni dobiček.

Pametno je, da kupuje gospodinja proti takojšnjemu plačilu, ker tako kupi tam, kjer hoče in ni navezana le na enega trgovca. Odjemalci, ki kupujejo blago proti mesečnemu plačilu ali na obroke, so vedno izkoriščani.

Varčna gospodinja ne kupuje na trgu in v trgovini takrat, ko so cene visoke, pač pa čaka ugodne prilike in takrat nabavi večjo množino. Ona kupuje blago boljše vrste, ker pod niskimi cenami se vedno skriva pokvarjeno in manjvredno blago. Drva nakupi že poleti in ne čaka hude zime, ko cene poskočijo in so drva mokra. Sadja za mezgo in zelenjavo za konšerviranje ne kupuje takrat, ko prinesejo kmetice prve pridelke na trg. Ob splošnem pobiranju pridelkov je vse cenejše, vendar ne kupuj prezrelega, pokvarjenega blaga, ker bi povzročalo zopet zgubo v gospodinjstvu in škodo zdravju.

Tudi varčna kmetica, ki prodaja domače pridelke in si s skupičkom nabavi vse ono, kar ji primanjkuje v gospodinjstvu, dobro premisli, kje in kaj bo kupila.

Koliko prištedi varčna gospodinja le v kuhinji! Pa pri posodi, pri kurjavi in razsvetljavi.

Poglejmo zaenkrat v kuhinjo. Ali je res potrebno, da izda gospodinja mesečno ogromne vsote, da nasiti svojo družino in jo ohrani zdravo?

Ob tej priliki naj omenim, da zauživa večina ljudi vse preveč hrane. Zakaj? Ker ti ljudje ne jedo le zato, da si ohranijo zdravje; bolj jim je za slast, ki jo občutijo ob zauživanju različnih jedi. A človeški organizem potrebuje za svoj obstoj le določeno količino res dilnih snovi.

Gospodinja, ki pozna vrednost posameznih hranil in jih zna pravilno in okusno pripraviti ter ve, koliko teh hranilnih vrednot mora zaužiti posamezni človek, da zadosti življenjski potrebi, zna tudi skuhati pravo mero in razdeliti zadostne — ne premajhne in ne preobilne količine. Pri tem varčuje nezavedno.

In glede oblačila?

Koliko prištedi gospodinja, če sama zašije in zaškrpa! Če pa zna še krojiti, se to zelo pozna v stroškovniku, ker se izdatki znatno zmanjšajo.

Če je gospodinja tudi mati, se ji tukaj odpre nova prilika za štedenje. Malo je takih mater, ki znajo za dovoljiti svoje otroke brez posebnih izdatkov. Seveda mora mati navajati otroka že z malega na to, da ne hrepeni po nedosegljivem in nemogočem. Prava poguba so za otroke tiste matere, ki ugodijo prav vsaki otrokovi želji. Kaj, če se razmere spremenijo, če mati mora odrekati hčerkam pozneje vse tisto, kar jim je dovolila v času udobja? Tiste, ki same poskušajo to neugodje, vedo, kaj so si naprtili s svojo neprevidnostjo.

Modra mati oblači svoje otroke snažno, preprosto, a okusno; nikdar pa razkošno in to tudi, če utegne vsak mesec pripisati lepo vsoto k prihranku.

Varčna gospodinja štedi tudi s časom. Ona izvrši vse ob določeni uri, da ne zaostaja z delom. Za prazno klepetanje in pohajkovanje ji ne preostaja časa, pač pa si v prostih urah privošči razvedrila v prijetni družbi, ob poučni knjigi ali na sprehodu.

Čezmerno, prenaporno delo utegne škodovati tudi najtrdnješi gospodinjji, a lenobno pohajkovanje in brezdelje ni v dobro ne duši in ne telesu.

ZA KUHINJO.

JESPRENOVA »MINESTRA«.

»Jesprenček pa ni dober,« je rekla nova dekla. Pa je le dober, če ne verjameš, pa ga takole pripravi:

Vzemi na osebo po eno žlico ophanega izbranega — očiščenega plevelnih zrn — in dobro opranega ječmenčeka in pristavi k ognju v loncu z mrzlo vodo. Ko je na pol kuhan, mu priloži olupljenega in na liste zrezanega krompirja, precej drobno zrezane zelene, nekoliko paradiznične mezge ali še bolje par kuhanih in pretlačanih paradiznikov. Nato zabeli seseklano slanino, osoli ter pusti, da se mineštra dobro skuha.

Okus izboljšaš, če prideneš kos prekajene svinjine ali kako klobaso.

GOVEJI GOLAŽ.

Za goveji golaž jemljemo meso od vrata, reber, bržol, pljučne pečenke (ombol) ali drugo, ki se vsakokrat zreže na primerno velike koščke. Navadni golaž se na pravi takole:

V masti zarumeni nekaj dobro sesekane, prekajene slanine in žlico zrezane čebule. V to deni na kocke zrezano goveje meso. Prideni še košček korenja, peteršilja, zelene, za noževo konico paprike in malo soli. V platneno čisto krpico pa zaveži pol kavne žlice kumna, 1 lorberjev listič, 5—6 zrn olupljenega, strtega česna, vršiček žajbeljna ter daj k mesu. Praži meso v pokriti kozici najprej na močnem ognju, potem na zmernem; mešati ni treba. Ko postaja meso rumeno, prideni toliko juhe ali vode, da pokriješ meso; praži ga kake 2—3 ure. Preden se sok porabi, pridaj žlico moke, brez vsake tekočine ali pa dodaj 2 pretlačena paradiznika ter par žlic črnega, kislastega vina ter pusti, da vnovič zavre ter vre približno pol ure.

Ali pa zreži meso in slanino na kocke, pa tudi malo čebule, peteršilja, zelene, korenja; deni vse skupaj v kozico, potresi s poprom ali stolčeno papriko, zalij do pol z juho ali vodo, pokrij in počasi pari kake 2 uri. Zadnje četrt ure potresi malo z moko, dobro premešaj, zalij z juho, zavri in ko je gotovo, daj na mizo.

GOLAŽ Z RIZEM.

Deni v kozico 2 žlici masti in ko se segreje, 2 žlici drobno zrezane čebule, ko je ista rumena dodaj na kocke zrezanega telečjega mesa od pleč ali prsi, potrosi ga s papriko in soljo, pokrij ter tako nekaj časa pari. Na že malo rumenkasto meso potresi žlico moke, malo premešaj in prideni $\frac{1}{4}$ l kisle smetane, limonove lupinice in par žlic juhe. Ko še malo prevre, odlij polivko z mesa v drugo kozico ter postavi na stran. Na meso pa daj $\frac{1}{4}$ l riža, dobro ga premešaj, prilij približno $\frac{3}{4}$ l juhe, še malo posoli, zmešaj in pusti počasi vreti še pičel $\frac{1}{4}$ ure, potem primešaj žlico zribanega parmezana. Zdaj natlači riž v lep, primeren model ter ga zvrni na krožnik; polivko, ki si jo odlila od mesa, deni v zato namenjeno skledico ter daj zraven riža na mizo.

KOŠTRUNOV GOLAŽ.

Razreži koštrunovega mesa od plečeta na koščke. Medtem pa zarumeni drobno zrezano čebulo na vroči masti, prideni meso, malo timeza, lorberjev listič, korrenico peteršilja, korenja, 2 zrna česna in za noževo konico stolčene ali košček cele paprike. Na to prilij juhe ali vode ter pusti pokrito, da se počasi praži. Ko se mokrota posuši in meso zmechča, ga potrosi z žlico moke, dobro premešaj, zalij z juho in malo okisaj ter pusti, da še malo prevre. Gotovega daj z žemljevimi cmoki na mizo.

GOLAŽ IZ SVINJINE.

Razreži prašičjega mesa od flama ali reber na koščke. Medtem pa zarumeni v žlici masti žlico drobno zrezane čebule, prideni meso, vršiček rožmarina, pol

žlice kumne, lorberjev listič, nekaj paprike, 3 žlice kisa in potrebno sol, dobro pokrij ter praži približno eno uro, večkrat obrni, da se ti ne prismoči. Ko je meso že mehko in se je mokrota posušila, poberi z žlico nekaj maščobe, ako jo je pri mesu mnogo, pa potresi pri kraju v kozico 2 žlici moke, malo pomešaj, zalij z juho, če treba tudi malo okisaj ter pusti še nekaj časa vreti. Ko je gotovo, daj v skledo in s krompirjevim pirčjem na mizo.

KAKO NAPRAVIM OREHOVO POTICO?

Napravi se najprej testo na sledeči način: deni v lonček 4 žlice mleka, košček sladkorja in zdrobi vanj 3—4 dkg kvasu, dodeni še žlico moke ter mešaj, da bo testo gladko. Medtem pa umešaj v skledi 15 dkg presnega masla, 8 rumenjakov, malo drobno zrezane limonove lupinice, 10 dkg sladkorja, ter mešaj $\frac{1}{4}$ ure. Potem prilij polagoma približno $\frac{1}{4}$ l smetane ali mleka, vzhajani kvas 1 l fine presejane moke in pol žličke soli. Zdaj testo dobro utepi, ako bi bilo premehko, dodaj še nekoliko moke. Deni ga nato, da vzhaja. Nadev: Vmešaj 7 dkg presnega masla, 3 rumenjake, 20 dkg sladkorja, klinčkov, sladke skorje in limonovih lupinic, vse drobno zrezano in stolčeno; dodeni še 4 žlice smetane in $\frac{1}{2}$ l zrezanih orhovitih jedrc. Rahlo primešaj tudi sneg dveh beljakov. Vzhajano testo nato zvaljaj in ga namaži s tem nadevom, in potrosi s $\frac{1}{2}$ l orhovitih jedrc. Vse trdno zavij, deni v pomazan model, postavi na toplo, da vzhaja, namaži z jajcem in speci lepo rumeno. Ta potica je dobra, ali tudi precej draga, zato pa poljubno lahko zmanjšaš število jajc, $\frac{1}{2}$ orhov zamenjaš lahko s prepraženimi drobtinami. Dober gospodinjski okus ti bo že povedal, kako si lahko pomagaš.

Inž. Rustja:

RED IN SNAGA

1. Imam namizni prt, polit z oljem. Kako ga osnažim?

Madež, ki Vam ga je povzročilo olje na prt, je masten madež. Mastni madeži se odpravijo iz tkanin, ki se lahko perejo, z milom ali lugom. Sicer pa nam služi cela vrsta sredstev, kakor amonijakova voda, bencin, terpentinov esenc (acqua ragia) za tkanine temnih barv; vinski špirit, žvepleni eter, jajčji rumenjak za tkanine svetlih barv. Navedena sredstva, izvzemši rumenjak, kupite v vsaki drogeriji.

Izberite si primerno Vašemu prt, eno izmed teh sredstev, poiščite dve krpi, če mogoče iste kakovosti, kakor je prt ali vsaj iste barve, zmočite nekoliko prt okoli madeža z vodo; če se pa poslužujete bencina pa

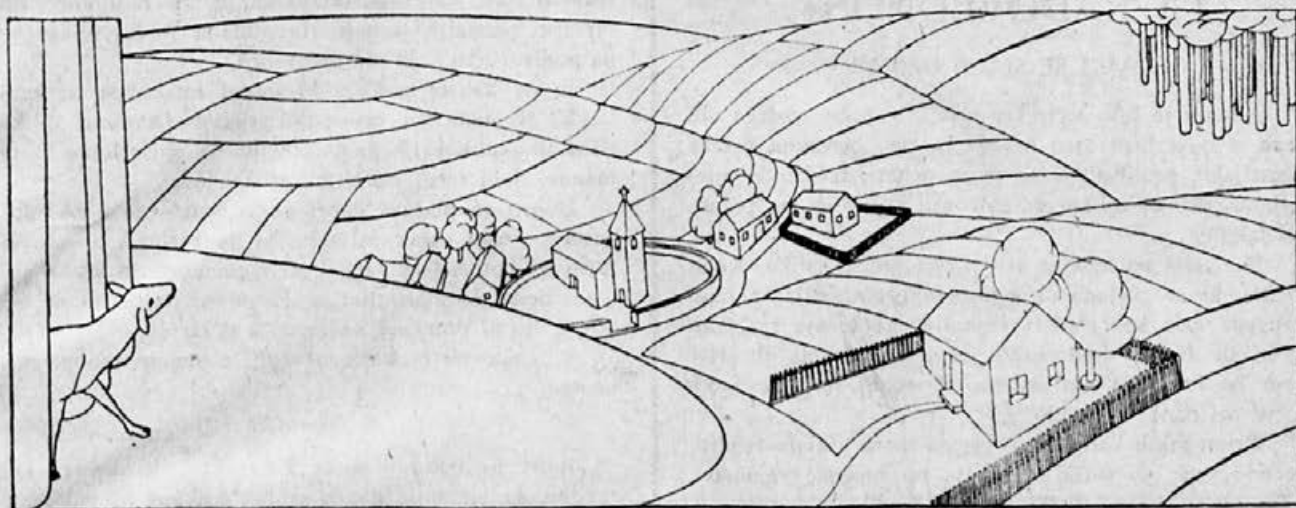
z bencinom; podložite madež z eno krpo, drugo namočite v enem izmed omenjenih sredstev ter narahlo drgnite po madežu; ponavljajte to, dokler madež zgine. Po potrebi menjajte vmes krpi zlasti, ako je bil madež močen. Kadar se Vam bo vnovič polilo kaj z oljem, sušite takoj madež s krpami ali pa s sušilnim papirjem ter ga čimprej sperite. Čim močnejše se tolišča vrine med niti, tem težje se odpravi madež. Če rabite rumenjak, mu primešajte žlico mlačne vode, vzemite krpi kot poprej ter drgnite madež. Peno, ki se napravi na blagu, sperite s čisto vodo. Če madež ni zginil, obnovite.

2. Kako najlaže perem volneno blago?

Volneno blago je občutljivo; ako se primerno ne pere, zgubi prožnost ali se celo vniči. Posebej se pere volneno blago svetlih barv, posebej volneno blago temnih barv. Za pranje blaga svetlih barv raztopite boljše vrste milo v vodi (5 dkg na 1 l vode), pridenite za noževu ost boraksa ter pustite, da zavre. Boraks zabrašni, da volneno blago ne zarumeni. Ko je milnica še mlačna, jo spenite, namakajte v njej blago $\frac{1}{2}$ do 1 uro, nato žmikajte rahlo z rokami ter pazite, da blago ne pretegujete. Splahnite dvakrat v čisti mlačni vodi, ožmite rahlo, ne da ovijate, posušite čimprej v senci na prepihu ter še vlažno zlikajte na levi strani. Če morate likati na desni strani, pokrijte blago s krpo in likajte po nji. Milnici dodate vselej lahko nekoliko amonijaka.

Volneno blago temnih barv perete lepo tudi v milnici kakor zgoraj, pridenite vselej amonijaka, potem v bršljanovi vodi, v kvilajevem ekstraktu in v vodi, kateri se pomeša goveji žolč. Bršljanovo vodo dobite, ako kuhate v vodi bršljanovo listje približno 1 uro. Pridenite in perite kakor zgoraj v mlačni vodi. Gornjo obleko perete najlažje s krtačo, katero pomakate v vodi; krtačite po obleki v smeri niti. Splakovati tu ni potreba. Ravnotako operite volneno blago v žolčni vodi, ki jo dobite, ako pomešate žolč z vodo ter pridenete nekoliko kapljic terpentina ali špirta.

Kvilaja je skorja nekega ameriškega drevesa. Kupi se v drogeriji. Namočite 5 dkg iste na 1 l vode čez noč. Zjutraj jo dobro prevrte, ocedite, razredčite z mrzlo vodo, da je prijetno topla. Skorjo lahko posušite ter vnovič rabite samo, da se vzame manj vode. Pred uporabo stepajte tekočino, da se dobro speni. Rabite kakor prejšnje. Predno pa začnete obleko prati ali snažiti, jo očistite blata in prahu. Da ne zgrešite madežev, jih obšijte z nitjo. Barvo obnovite, ako pridenete vodi za splakovanje nekoliko jesiha ali limonovega soka.

P I S A N O P O L J E

DRUŽINSKE IGRE

Kdor cel teden dela, ima v nedeljo pravico, da se pošteno razvedri. Toda kako? Dali bomo našim družinam par družinskih iger, ki jim bodo brezdvoma zelo dobrodošle. Komur je mar za pošteno, domačo zabavo, bo rad segel po njih!

1. Skrivalnica.

V sobi sedijo domači. Radi bi se nekoliko posmejali. Domenijo se takole: Peli bomo pesem: »Na planinah solnčice sij«, in sicer enkrat tiho, pa spet naraščajoče in zelo močno.

Eden izmed domačih mora ven iz sobe. Medtem skrijejo ostali kak predmet (denar, prstan, žlico itd.) Ko je predmet v sobi dobro skrit, pokličejo iskalca v sobo ter začno peti pesem. V začetku pojejo zelo tiho in prav počasi. Eden vodi petje z rokami in gleda na onega, ki išče skriti predmet po sobi. Če išče na krajih, ki so od skrivališča zelo oddaljeni, pojejo pesem prav tiho in zelo počasi. Če se pa iskalec bolj bliža skriteму predmetu, postane pesem močnejša in hitrejša, pa zopet z glasom odnehajo, ko se iskalec oddaljuje v napačno smer. Ako iskalec ne more najti skritega predmeta v določenem času — recimo v 5 minutah — mora plačati kazen: Hoditi mora po eni nogi iz kota v kot, povedati mora abecedo ali češčenomarijo od zadaj počenši itd. Še bolj zanimiva postane ta igra tam, kjer imajo klavir ali harmonij. Igralec igra na klavirju in ni vezan na čas. Lahko fantazira po svoji volji. Navzoči se zmenijo v odsotnosti iskalca, kakšno nalogo mora ta izpolniti. Določi se n. pr. da mora s ponvijo piti vodo iz škafo, ali z brisačo usekniti določeno osebo. Ko udeleženci odpro iskaču vrata v sobo, začne klavir igrati in igra tem močnejše ali tem tiše, čimbolj se iskalec približuje ali oddaljuje predmetu, s katerim mora izvršiti omenjeno nalogo. Zanimivo je opazovati iskal-

ca, ko ne ve, kaj bi počel z najdenim predmetom. Če stori kaj napačnega, mora godba takoj igrati bolj tiho. Če je pa nalogo srečno izpeljal, mu godec zaigra koračnico.

Ako se vsi: iskalec, godec in navzoči drže strogo navodil, nastane smeh, da je veselje.

2. Požiranje besed.

Družba navadno stvori krog. Na sredo stopi vodja in določi pesem, katero morajo vsi peti. Vodja sam ne poje, temveč daje le takt s kuhalnico ali palico.

Prvo kitico določene posmiče pojejo vsi, in sicer pravilno do konca. Nato celo kitico ponove, vendar tako, da izpustijo zadnjo besedo v vsaki vrstici. Nato ponove vdrgič in izpustijo ali požrejo zadnji dve besedi. Pri vsakem ponavljanju morajo izpustiti nadaljšo besedo.

Tako n. pr. izberejo pesem »Oj, ta vojaški boben«. Ko so prvo kitico odpeli do konca pravilno, začno ponavljati, toda tako, da izpuste zadnjo besedo v vsaki vrstici. Na primer:

Oj ta vojaški —
ta bo moj ta vel'ki —
Oj ta mi bo —
kadar jaz umiral —

Kdor zapoje besedo, katero je treba izpustiti, mora plačati kazen. Vodja mora znati tudi hitro dirigirati posebno takrat, ko je treba več besed izpustiti. Tudi najbolj previdni se bo zmotil. Najboljše so narodne pesmi s kratkimi vrsticami. Za kazen se uporabljajo lahko sledeče naloge: Kaznovani mora povedati pravljico, rešiti uganko, na eni nogi stoje deklamirati pesem itd. Nikdar ne smejo kot kazen služiti neprimerne, neokusne ali pretežke naloge.

(Dalje.)

ZA RADOVEDNOST.

KAKO SE SLUŽI DENAR?

Adamu je bilo rečeno v raj: »V potu svojega obraza si boš služil svoj kruh!« In res: ogromna večina zemeljskih prebivalcev se mora pehati, truditi in znojiti, da zasluži toliko, kolikor zadostuje, da ne pomre od lakote.

Mnogi si pa služijo svoj kruh precej lahko. Kapitalisti, ki so podedovali ogromna premoženja, nimajo drugega dela kot gledati vsakodnevne tečaje različnih akcij in drugih vrednostnih papirjev, enkrat ali dvakrat na leto odrezati ogličke (kupone) ter iste predložiti pri banki v plačilo.

Razen takih kapitalistov se pa mora vsakdo truditi, seveda vsak po svoje. Čitatelje bo mogoče zanimalo, kako žive nekatere redke skupine ljudi:

1. Državni poslanci.

Biti državni poslanec je velika čast, ki pa tudi lahko nese, posebno če se ne dela za »božji lon«. Državni poslanec ima odprta vrata kamor hoče in z dobro besedo ali kakor pravimo z intervencijami, lahko dobro zasluži. Marsikateri poslanec je postal milijonar mogoče samo radi ene uspele »intervencije« za kako koncesijo.

Državni poslanci imajo tudi plačo in po posameznih državah znaša: V Italiji letnih 15.000 lir, v Jugoslaviji dnevno 200 dinarjev, kar znaša na dan 66 lir ali na mesec okoli 2000 lir; v Avstriji dobivajo poslanci mesečno 612 šilingov ali 1700 lir, v Nemčiji mesečnih 619 mark ali 2800 lir, na Ogrskem 800 pengö ali 2700 lir mesečno, na Češkem 5000 Kč. ali 2700 lir mesečno, v Švici 110 lir na dan (30 frankov), na Angleškem letno 400 funtov ali okoli 3300 lir mesečno, v Bulgariji 400 levov dnevno ali okoli 1700 lir mesečno, v Združenih državah Severne Amerike pa dobi poslanec letno 10.000 dolarjev, kar znaša letnih 190.000 lir ali mesečno nad 15.000 lir. Želel bi vsakemu čitatelju »Družine«, da bi bil na leto vsaj en mesec državni poslanec v — Ameriki.

2. Pisatelji in umetniki.

Lepo je biti pisatelj, posebno dober, znan in spoštovan. Lepa dekleta so zaljubljena v pisatelje, stare mamice jočejo nad knjigami itd. itd. Pisatelji pa morajo tudi živeti in nekateri so bogataši, drugi pa so reveži vse svoje žive dni. Isto velja za umetnike. Marsikateri umetnik nima dovolj za življenje, skoraj vsi veliki umetniki so morali stradati, mnogi pa še stradajo.

Po velikih mestih, pa tudi že po deželskih krajih poznajo neko pesem o bananah, ki je prišla v modo v zadnjih letih. Komponist te malovredne popevke je zaslužil samo s to popevko 1.300.000 dolarjev, kar pomeni malenkost 24 milijonov lir. Koliko pa je dobil naš Vinko za svoje kompozicije? Vprašajte ga! Še za notni papir ne!

Od pisateljev ima sedaj največje dohodke angleški pisatelj Bernard Shaw, ki je obdavčen na podlagi 600

tisoč funtov, kar predstavlja letnih 54 milijonov lir. Nemški pisatelj Gerhart Hauptmann je bil obdavčen na podlagi letnih 30 milijonov lir.

In na kakšni podlagi bi moral biti obdavčen naš Bevk? Romani mu prinesejo približno dvakrat toliko tisoč lir, kolikor jih je po številu. Če spiše letno 5 romanov, dobi torej kvečjemu 10.000 lir.

Dobro so plačani dobri pevci, med vsemi pa nosi zastavo ruski orjak Saljapin, ki je zaslužil en večer ničmanj kot 5000 dolarjev ali malenkost od 90.000 lir. Tudi nedavno umrli italijanski pevec Battistini ni nastopil, če ni dobil na večer 2000 dolarjev.

V tem oziru bi lahko navedli še mnogo, mnogo primerov.

3. Športniki.

Šport je danes v modi. Za osebe, ki so res kaj vredne, se poteguje danes svet s težkimi tisočaki.

Je pa svet vendar čuden, če ne neumen. Ko sta se boksala Tunney in Dempsey in je prvi zmagal, je dobil Tunney 1 milijon dolarjev, Dempsey pa 400.000 dolarjev. Tunney je torej dobil skoraj 20 milijonov lir, zato ker je krepkejšo prismodil Dempseyju, kot jo je sam dobil.

Pa ne samo boksarji, tudi nogometaši dobro zaslužijo. Kdor zna najbolje »cebniti«, zasluži v poldrugi uri več, kot rudar v rudokopu tekom celega leta.

Ali ni narobe svet? Ne rečem, da se ne znoji in trudi, kdor drugega dobro počti, a če spada to pod svetopisemski »trud«, pa ne vem.

POZOR!

PRVO ŠTEVILKO pošiljamo na ogled. Kdor je ne namerava naročiti, naj to številko vrne. Uprava bo čakala do 25. aprila. Kdor bi do tedaj lista ne vrnil, ga vpišemo kot naročnika za l. 1929.

DOPISE je treba pošiljati vsaj do 10. vsakega meseca na Uredništvo »Družine«, Via Mameli 5, Gorizia. - Rokopisov ne vračamo!

NAROČNINO, reklamacije, nove naročnike pošljite na Upravo »Družine«, Via Mameli 5, Gorizia.

PREPLAČILA hvaležno sprejemamo.

Na delo!

VSAKA DRUŽINA naj bo naročena na »Družino«!